Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
PAOLO MENGOZZI
της 1ης Φεβρουαρίου 2018 [1]

Υπόθεση C-25/17

Tietosuojavaltuutettu
κατά
Jehovan todistajat – uskonnollinen yhdyskunta

[αίτηση του Korkein hallinto-oikeus (Ανωτάτου Διοικητικού Δικαστηρίου, Φινλανδία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα – Οδηγία 95/46/ΕΚ – Πεδίο εφαρμογής – Έννοια της αποκλειστικά προσωπικής ή οικιακής δραστηριότητας – Δεδομένα συλλεγέντα και υποβληθέντα σε επεξεργασία από τα μέλη θρησκευτικής κοινότητας στο πλαίσιο δραστηριότητας κηρύγματος από πόρτα σε πόρτα – Θρησκευτική ελευθερία – Άρθρο 10 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Έννοια του αρχείου – Έννοια του υπευθύνου της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα»

1. Πρέπει η κοινότητα των μαρτύρων του Ιεχωβά να σέβεται τους κανόνες του δικαίου της Ένωσης στον τομέα της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα επειδή τα μέλη της, όταν ασκούν δραστηριότητα κηρύγματος από πόρτα σε πόρτα, ενδέχεται να κρατούν σημειώσεις στις οποίες καταγράφουν το περιεχόμενο της συζητήσεως και, ιδίως, τον θρησκευτικό προσανατολισμό των προσώπων τα οποία επισκέφθηκαν; Αυτό είναι κατ' ουσίαν το ζήτημα στην παρούσα αίτηση προδικαστικής αποφάσεως.

I. Νομικό πλαίσιο

Α. Το δίκαιο της Ένωσης

2. Από την αιτιολογική σκέψη 12 της οδηγίας 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 1995, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών [2], προκύπτει ότι «οι αρχές περί προστασίας πρέπει να εφαρμόζονται σε κάθε επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εφόσον οι δραστηριότητες του υπευθύνου της επεξεργασίας εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου· [...] πρέπει να εξαιρούνται οι επεξεργασίες που εκτελούνται από φυσικό πρόσωπο για την άσκηση αποκλειστικά προσωπικών ή οικιακών δραστηριοτήτων, όπως οι επεξεργασίες οι σχετικές με την αλληλογραφία και την τήρηση καταλόγων διευθύνσεων».

1 Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 ΕΕ 1995, L 281, σ. 31.

3. Κατά την αιτιολογική σκέψη 27 της οδηγίας 95/46, «η προστασία του ατόμου πρέπει να ισχύει τόσο για την αυτοματοποιημένη όσο και για την διά της χειρός επεξεργασία δεδομένων· […] το πεδίο εφαρμογής της προστασίας αυτής δεν πρέπει πράγματι να εξαρτάται από τις χρησιμοποιούμενες τεχνικές, δεδομένου ότι αυτό θα δημιουργούσε σοβαρούς κινδύνους καταστρατήγησης· […] ωστόσο, όσον αφορά τη διά χειρός επεξεργασία, καλύπτονται από την οδηγία μόνον τα αρχεία και όχι οι μη διαρθρωμένοι φάκελοι· […] ιδίως, το περιεχόμενο ενός αρχείου πρέπει να είναι διαρθρωμένο σύμφωνα με ειδικά κριτήρια ώστε να επιτρέπεται η ευχερής πρόσβαση των ατόμων στα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα· […] σύμφωνα με τον ορισμό του άρθρου 2 στοιχείο γ′, τα διάφορα κριτήρια για τον καθορισμό των στοιχείων ενός διαρθρωμένου συνόλου δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και τα διάφορα κριτήρια που διέπουν την πρόσβαση στο σύνολο αυτό, μπορούν να θεσπίζονται από κάθε κράτος μέλος· […] συνεπώς ένας φάκελος ή σύνολο φακέλων, καθώς και το εξώφυλλό τους, εφόσον δεν είναι διαρθρωμένοι σύμφωνα με ειδικά κριτήρια, δεν εμπίπτουν σε καμία περίπτωση στην παρούσα οδηγία».

4. Το άρθρο 2 της οδηγίας 95/46 έχει ως εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

α) “δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα”, κάθε πληροφορία που αναφέρεται σε φυσικό πρόσωπο του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί “το πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα”· ως πρόσωπο του οποίου η ταυτότητα μπορεί να εξακριβωθεί λογίζεται το πρόσωπο εκείνο που μπορεί να προσδιοριστεί, άμεσα ή έμμεσα, ιδίως βάσει αριθμού ταυτότητας ή βάσει ενός ή περισσοτέρων συγκεκριμένων στοιχείων που χαρακτηρίζουν την υπόστασή του από φυσική, βιολογική, ψυχολογική, οικονομική, πολιτιστική ή κοινωνική άποψη·

β) “επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα” (“επεξεργασία”), κάθε εργασία ή σειρά εργασιών που πραγματοποιούνται με ή χωρίς τη βοήθεια αυτοματοποιημένων διαδικασιών και εφαρμόζονται σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, όπως η συλλογή, η καταχώρηση, η οργάνωση, η αποθήκευση, η προσαρμογή ή η τροποποίηση, η ανάκτηση, η αναζήτηση πληροφοριών, η χρήση, η ανακοίνωση με διαβίβαση, η διάδοση ή κάθε άλλη μορφή διάθεσης, η εναρμόνιση ή ο συνδυασμός, καθώς και το κλείδωμα, η διαγραφή ή η καταστροφή·

γ) “αρχείο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα” (“αρχείο”), κάθε διαρθρωμένο σύνολο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προσιτών με γνώμονα συγκεκριμένα κριτήρια, είτε το σύνολο αυτό είναι συγκεντρωμένο είτε αποκεντρωμένο είτε κατανεμημένο σε λειτουργική ή γεωγραφική βάση·

δ) “υπεύθυνος της επεξεργασίας”, το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, η δημόσια αρχή, η υπηρεσία ή οποιοσδήποτε άλλος φορέας που μόνος ή από κοινού με άλλους καθορίζει τους στόχους και τον τρόπο της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Όταν οι στόχοι και ο τρόπος της επεξεργασίας καθορίζονται από νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις, εθνικές ή κοινοτικές, ο υπεύθυνος της επεξεργασίας ή τα ειδικά κριτήρια για τον ορισμό του μπορούν να καθορίζονται από το εθνικό ή το κοινοτικό δίκαιο·

ε) “εκτελών την επεξεργασία”, το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, η δημόσια αρχή, η υπηρεσία ή οποιοσδήποτε άλλος φορέας που επεξεργάζεται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για λογαριασμό του υπευθύνου της επεξεργασίας·

[…]».

5. Το άρθρο 3 της οδηγίας 95/46 προβλέπει τα εξής:

«1. Οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας εφαρμόζονται στην αυτοματοποιημένη, εν όλω ή εν μέρει, επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα καθώς και στη μη αυτοματοποιημένη επεξεργασία τέτοιων δεδομένων που περιλαμβάνονται ή πρόκειται να περιληφθούν σε αρχείο.

2. Οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας δεν εφαρμόζονται στην επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα:

– η οποία πραγματοποιείται στο πλαίσιο δραστηριοτήτων που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου, όπως οι δραστηριότητες που προβλέπονται στις διατάξεις των τίτλων V και VI της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και, εν πάση περιπτώσει, στην επεξεργασία δεδομένων που αφορά τη δημόσια ασφάλεια, την εθνική άμυνα, την ασφάλεια του κράτους (συμπεριλαμβανομένης και της οικονομικής ευημερίας του, εφόσον η επεξεργασία αυτή συνδέεται με θέματα ασφάλειας του κράτους) και τις δραστηριότητες του κράτους σε τομείς του ποινικού δικαίου,

– η οποία πραγματοποιείται από φυσικό πρόσωπο στο πλαίσιο αποκλειστικά προσωπικών ή οικιακών δραστηριοτήτων.»

6. Το άρθρο 8, παράγραφος 1, της οδηγίας 95/46 ορίζει ότι «[τ]α κράτη μέλη απαγορεύουν την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που παρέχουν πληροφορίες για τη φυλετική ή εθνική καταγωγή, τα πολιτικά φρονήματα, τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, τη συμμετοχή σε συνδικαλιστικές οργανώσεις και την υγεία και τη σεξουαλική ζωή». Εν συνεχεία, στην παράγραφο 2, στοιχείο δ′, του ίδιου άρθρου προβλέπεται ότι «[η] παράγραφος 1 δεν ισχύει εφόσον […] η επεξεργασία πραγματοποιείται από ίδρυμα, σωματείο ή οποιονδήποτε άλλο μη κερδοσκοπικό φορέα ο οποίος επιδιώκει πολιτικούς, φιλοσοφικούς, θρησκευτικούς ή συνδικαλιστικούς σκοπούς, υπό τον όρο ότι η επεξεργασία αφορά μόνον τα μέλη του ή πρόσωπα με τα οποία το ίδρυμα, το σωματείο ή ο φορέας διατηρεί, ως εκ του σκοπού του, τακτικές επαφές, και τα δεδομένα ανακοινώνονται σε τρίτους μόνον με τη συγκατάθεση των προσώπων στα οποία αναφέρονται […]».

Β. Το εθνικό δίκαιο

7. Η οδηγία 95/46 μεταφέρθηκε στο φινλανδικό δίκαιο με τον henkilötietolaki 523/1999 (νόμο 523/1999 περί των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα).

8. Το άρθρο 3, παράγραφος 3, του νόμου περί των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ορίζει το αρχείο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ως «συλλογή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που αποτελείται από καταχωρίσεις οι οποίες ομαδοποιούνται λόγω του σκοπού για τον οποίο προορίζονται και η επεξεργασία των οποίων γίνεται εν όλω ή εν μέρει με τη βοήθεια αυτοματοποιημένων μεθόδων επεξεργασίας δεδομένων ή οι οποίες έχουν οργανωθεί με τη μορφή δελτίων, καταλόγων ή με παρόμοιο τρόπο, προκειμένου να είναι δυνατή η ευχερής εύρεση των δεδομένων που αφορούν συγκεκριμένα πρόσωπα χωρίς να απαιτείται υπέρογκο κόστος».

9. Το άρθρο 11 του νόμου περί των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα απαγορεύει την επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων, στα οποία συγκαταλέγονται οι θρησκευτικές πεποιθήσεις. Εντούτοις, το άρθρο 12 του νόμου περί των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προβλέπει ότι η επεξεργασία τέτοιων δεδομένων επιτρέπεται αν, όταν αφορούν θρησκευτικές πεποιθήσεις, τα δεδομένα συλλέγονται στο πλαίσιο της δραστηριότητας συλλόγων ή ενώσεων προσώπων που προασπίζουν τις πεποιθήσεις αυτές και αν τα δεδομένα αφορούν μέλη των εν λόγω συλλόγων ή ενώσεων ή πρόσωπα με τα οποία ο φορέας διατηρεί, ως εκ του σκοπού του, τακτικές επαφές, και τα δεδομένα κοινολογούνται σε τρίτους μόνον με τη συγκατάθεση του συγκεκριμένου προσώπου.

10. Το άρθρο 44 του νόμου περί των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προβλέπει ότι η επιτροπή προστασίας δεδομένων δύναται, κατόπιν αιτήματος του Επόπτη προστασίας δεδομένων, να απαγορεύσει την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που παραβιάζει τον νόμο αυτόν ή διατάξεις και ρυθμίσεις που έχουν θεσπιστεί δυνάμει του νόμου αυτού και να τάξει στους ενδιαφερόμενους προθεσμία για την άρση της παράνομης ενέργειας ή την παύση της παραλείψεως.

II. Η διαφορά της κύριας δίκης, τα προδικαστικά ερωτήματα και η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

11. Στις 17 Σεπτεμβρίου 2013, η φινλανδική επιτροπή προστασίας δεδομένων (στο εξής: επιτροπή) εξέδωσε, κατόπιν αιτήματος του Tietosuojavaltuutettu (Επόπτη προστασίας δεδομένων, Φινλανδία, αναιρεσείοντος της κύριας δίκης), απόφαση με την οποία απαγορεύτηκε στη θρησκευτική κοινότητα των μαρτύρων του Ιεχωβά (αναιρεσίβλητη της κύριας δίκης, στο εξής: κοινότητα) η συλλογή ή η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο πλαίσιο της δραστηριότητας κηρύγματος από πόρτα σε πόρτα χωρίς να πληρούνται οι νόμιμες προϋποθέσεις της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα οι οποίες προβλέπονται στον νόμο περί των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Έτσι, η επιτροπή έκρινε ότι η κοινότητα και τα μέλη της ήσαν υπεύθυνοι, κατά τον νόμο περί των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, για την επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Με την απόφαση τάχθηκε στην κοινότητα προθεσμία έξι μηνών για να συμμορφωθεί προς αυτήν.

12. Η κοινότητα προσέφυγε κατά της ως άνω αποφάσεως ενώπιον πρωτοβαθμίου δικαστηρίου υποστηρίζοντας ότι η επίμαχη επεξεργασία δεδομένων πραγματοποιείται για αυστηρώς ατομικούς σκοπούς κατά τον νόμο περί των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Με απόφαση που εξέδωσε στις 18 Δεκεμβρίου 2014, το πρωτοβάθμιο δικαστήριο ακύρωσε την απόφαση της επιτροπής εκτιμώντας ότι η κοινότητα δεν είναι υπεύθυνη παράνομης επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

13. Ο Επόπτης προστασίας δεδομένων προσέφυγε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου με αίτημα την αναίρεση της αποφάσεως της 18ης Δεκεμβρίου 2014.

14. Το αιτούν δικαστήριο περιγράφει τη δραστηριότητα των μελών της κοινότητας ως ακολούθως. Στο πλαίσιο της δραστηριότητας κηρύγματος από πόρτα σε πόρτα, τα μέλη της κοινότητας κρατούν σημειώσεις για τις συναντήσεις που πραγματοποιούν με πρόσωπα τα οποία, κατ' αρχήν, είναι άγνωστα στα εν λόγω μέλη. Τα δεδομένα συλλέγονται ως υπενθύμιση για την ανάκτηση των χρήσιμων πληροφοριών για μελλοντική επίσκεψη. Τα πρόσωπα στα οποία πραγματοποιούνται κατά τα ανωτέρω επισκέψεις και των οποίων τα δεδομένα καταγράφονται στις σημειώσεις των μελών της κοινότητας δεν ενημερώνονται για την εν λόγω συλλογή ούτε για την επεξεργασία των δικών τους δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Τα δεδομένα καταγράφονται σε ευρετήρια ή δελτία. Τα σχετικά δεδομένα είναι το ονοματεπώνυμο, η διεύθυνση και μια σύνοψη του περιεχομένου της συζητήσεως, η οποία αφορά ιδίως τις θρησκευτικές πεποιθήσεις και την οικογενειακή κατάσταση. Κατά το αιτούν δικαστήριο, η δραστηριότητα κηρύγματος οργανώνεται από την κοινότητα, υπό την έννοια ότι αυτή χαρτογραφεί τις περιοχές και κατανέμει τους τομείς μεταξύ των μελών για σκοπούς ευαγγελισμού. Οι τοπικές δομές της κοινότητας τηρούν ευρετήρια σχετικά με τους επιφορτισμένους με το κήρυγμα, στα οποία καταγράφεται ο αριθμός των δημοσιευμάτων που αυτοί διένειμαν και ο χρόνος που κάθε μέλος αφιέρωσε στη δραστηριότητα κηρύγματος.

15. Η κοινότητα έχει ήδη χρησιμοποιήσει έκδοση, που η ίδια επιμελήθηκε, για την παροχή οδηγιών σχετικά με την τήρηση σημειώσεων [3]. Τα δεδομένα συλλέγονταν αρχικά μέσω εντύπων, των οποίων τη χρήση έπαυσε να παροτρύνει η κοινότητα κατόπιν σχετικής συστάσεως του Επόπτη προστασίας δεδομένων. Επιπλέον, οι τοπικές δομές της κοινότητας τηρούν τη λεγόμενη «κατάσταση απαγορευμένων», η οποία περιλαμβάνει τα ονόματα των προσώπων που εξέφρασαν την επιθυμία να μη δεχθούν, πλέον, επισκέψεις μελών της κοινότητας. Κατά τον Επόπτη προστασίας δεδομένων, ο συγκεκριμένος κατάλογος συνάδει με τον νόμο περί των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

3 Το αιτούν δικαστήριο μνημονεύει στο σημείο αυτό δύο άρθρα που δημοσιεύθηκαν στο φυλλάδιο «Η Διακονία μας της Βασιλείας» τον Νοέμβριο του 2011 και τον Ιούνιο του 2012.

16. Ο Επόπτης προστασίας δεδομένων υποστήριξε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου ότι τα δεδομένα που συλλέγουν τα μέλη της κοινότητας κατά τη δραστηριότητα κηρύγματος συνιστούν αρχείο, επειδή προορίζονται για τον ίδιο σκοπό και καταγράφονται για να χρησιμοποιηθούν ως υπενθύμιση σε μελλοντική επίσκεψη. Η επεξεργασία των δεδομένων που πραγματοποιείται με βάση τις ατομικές σημειώσεις καθοδηγείται και οργανώνεται λεπτομερώς από την ίδια την κοινότητα, η οποία ασκεί πραγματικό έλεγχο στη συλλογή και στην επεξεργασία των δεδομένων. Όταν κρατούν ατομικές σημειώσεις, κατά την άσκηση της δραστηριότητας κηρύγματος, η κοινότητα και τα μέλη της πρέπει από κοινού να θεωρούνται «υπεύθυνος της επεξεργασίας» των δεδομένων.

17. Από την πλευρά της, η κοινότητα υποστηρίζει ότι η δραστηριότητα κηρύγματος κατά τη διάρκεια της οποίας το μέλος ενδέχεται να κρατεί σημειώσεις συνιστά άσκηση θρησκευτικών καθηκόντων σε προσωπικό επίπεδο. Οι σημειώσεις που κρατούνται κατ' αυτόν τον τρόπο είναι αμιγώς προσωπικές. Η τήρηση σημειώσεων και η ενδεχόμενη συνακόλουθη επεξεργασία των συλλεγέντων δεδομένων είναι ανεξάρτητες από την ύπαρξη της κοινότητας, η οποία δεν ασκεί κανέναν έλεγχο, έστω και αν αναγνωρίζει, παρ' όλα αυτά, ότι διατυπώνει συστάσεις και παρέχει την πνευματική καθοδήγηση για το καθήκον κάθε μέλους να μετέχει στη δραστηριότητα ευαγγελισμού. Πάντως, οι σημειώσεις των μελών δεν διαβιβάζονται στην κοινότητα, η οποία δεν έχει πρόσβαση σε αυτές. Δεν υφίσταται σύστημα συγκεντρώσεως των δεδομένων, το οποίο παρέχει δυνατότητα ανακτήσεώς τους. Η κοινότητα δεν γνωρίζει ποια μέλη της κρατούν σημειώσεις μετά τις επισκέψεις. Η συλλογή δεδομένων αφορά μόνο δεδομένα στα οποία η πρόσβαση είναι δυνατή μέσω δημόσιων πηγών, όπως ο τηλεφωνικός κατάλογος, και τα δεδομένα καταστρέφονται μόλις δεν είναι πλέον χρήσιμα. Τα δεδομένα που συλλέγονται απλώς και μόνο με ατομική και προσωπική πρωτοβουλία των μελών δεν συνιστούν αρχείο και η κοινότητα δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Αυτή είναι, εξάλλου, η εκτίμηση της δανικής, της ολλανδικής και της νορβηγικής αρχής, κατά τις οποίες η επίμαχη στην κύρια δίκη δραστηριότητα δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του εθνικού νόμου που ρυθμίζει τη συλλογή και την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ή δεν αντιβαίνει σε έναν τέτοιο νόμο.

18. Κατά το αιτούν δικαστήριο, πρέπει να καθοριστεί, πρώτον, το πεδίο εφαρμογής του νόμου περί των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, το οποίο αντιστοιχεί στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 95/46[4]. Υπό το πρίσμα της νομολογίας του Δικαστηρίου, η δραστηριότητα συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα η οποία ασκείται στο πλαίσιο εκτελέσεως θρησκευτικών καθηκόντων, όπως είναι η δραστηριότητα κηρύγματος, δεν εμπίπτει στον προβλεπόμενο στο άρθρο 3, παράγραφος 2, πρώτη περίπτωση, της οδηγίας 95/46 αποκλεισμό, αλλά παραμένει αμφιβολία ως προς το αν η δραστηριότητα κηρύγματος μπορεί να θεωρηθεί αποκλειστικά προσωπική ή οικιακή δραστηριότητα κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 2, δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας 95/46. Για τους σκοπούς της εκτιμήσεως αυτής, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ως προς τις συνέπειες όσων αναφέρει η αιτιολογική σκέψη 12 της οδηγίας 95/46, επειδή τα συλλεγέντα δεδομένα φαίνεται να βαίνουν πέραν εκείνων που συλλέγονται παραδοσιακά για την τήρηση αρχείου διευθύνσεων, ιδίως καθόσον μπορεί να είναι ευαίσθητα και να συλλέγονται για πρόσωπα άγνωστα στα μέλη, λαμβάνοντας υπόψη τόσο τη διευκρίνιση που παρέχει η αιτιολογική σκέψη 18 του κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/ΕΚ[5], όσο και τον ρόλο της κοινότητας. Το αιτούν δικαστήριο υποθέτει

4 Το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει συναφώς στις αποφάσεις της 6ης Νοεμβρίου 2003, Lindqvist (C-101/01, EU:C:2003:596), και της 20ής Μαΐου 2003, Österreichischer Rundfunk κ.λπ. (C-465/00, C-138/01 και C-139/01, EU:C:2003:294).

5 ΕΕ 2016, L 119, σ. 1. Βάσει αυτής της αιτιολογικής σκέψεως, ο κανονισμός δεν εφαρμόζεται στην επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από φυσικό πρόσωπο «στο πλαίσιο αποκλειστικά προσωπικής ή οικιακής δραστηριότητας και άρα χωρίς σύνδεση με κάποια επαγγελματική ή εμπορική δραστηριότητα». Διευκρινίζω εξαρχής ότι, όπως προβλέπεται στο άρθρο του 99, ο κανονισμός 2016/679 θα εφαρμόζεται από τις 25 Μαΐου 2018 και για τον λόγο αυτόν η ανάλυσή μου θα επικεντρωθεί στην οδηγία 95/46, στην οποία ρητώς παραπέμπουν τα προδικαστικά ερωτήματα που απευθύνθηκαν στο Δικαστήριο.

ότι, για τον καθορισμό του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 3, παράγραφος 2, δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας 95/46 θα απαιτηθεί στάθμιση μεταξύ, αφενός, του θεμελιώδους δικαιώματος στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής και, αφετέρου, της εξίσου θεμελιώδους θρησκευτικής ελευθερίας, έκφραση της οποίας συνιστά η δραστηριότητα κηρύγματος.

19. Δεύτερον, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ως προς την έννοια του «αρχείου», κατά το άρθρο 2, στοιχείο γ', της οδηγίας 95/46, νοουμένου ότι, αν η επίμαχη στην κύρια δίκη δραστηριότητα δεν εμπίπτει στον αποκλεισμό που προβλέπεται στο άρθρο 3, παράγραφος 2, δεύτερη περίπτωση, της εν λόγω οδηγίας, ελλείψει αυτοματοποιημένης επεξεργασίας των σχετικών δεδομένων η οδηγία αυτή θα έχει εφαρμογή μόνο αν τα δεδομένα αυτά περιέχονται σε «αρχείο». Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει τον κοινό σκοπό που επιδιώκεται με τις σημειώσεις των μελών, ήτοι να αποτελέσουν αυτές υπενθύμιση και να διευκολύνουν την ανάκτηση δεδομένων των προσώπων επ' ευκαιρία μελλοντικής επισκέψεως.

20. Τέλος, τρίτον, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ως προς το αν η κοινότητα, μόνη της ή από κοινού με τα μέλη της, μπορεί να θεωρηθεί «υπεύθυνος της επεξεργασίας» κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο δ', της οδηγίας 95/46, δεδομένου ότι φαίνεται να ασκεί πραγματικό έλεγχο επί της δραστηριότητας συλλογής χωρίς να υφίστανται, επί του παρόντος, γραπτές εντολές ή οδηγίες προερχόμενες από αυτήν. Η έννοια του «υπευθύνου της επεξεργασίας» φαίνεται να λαμβάνει ευρύ ορισμό στη νομολογία του Δικαστηρίου[6] και το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει, ειδικότερα, παρά το γεγονός ότι η κοινότητα ενδέχεται να μην έχει πρόσβαση στα συλλεγέντα δεδομένα, τον ρόλο παροτρύνσεως, από την κοινότητα, της δραστηριότητας κηρύγματος από πόρτα σε πόρτα καθώς και το γεγονός ότι, στο παρελθόν, η κοινότητα έδωσε στα μέλη της οδηγίες για τη συλλογή δεδομένων και τους παρέσχε έντυπα για τον σκοπό αυτόν.

21. Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Korkein hallinto-oikeus (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και με απόφαση περί παραπομπής, η οποία περιήλθε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 19 Ιανουαρίου 2017, απηύθυνε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχουν οι εξαιρέσεις από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας [95/46] που προβλέπονται στο άρθρο 3, παράγραφος 2, πρώτη και δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας την έννοια ότι δεν εμπίπτουν στο εν λόγω πεδίο εφαρμογής η συλλογή και οποιαδήποτε άλλη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, στην οποία προβαίνουν τα μέλη θρησκευτικής κοινότητας με αφορμή το κήρυγμα που πραγματοποιούν από πόρτα σε πόρτα; Ποια σημασία έχει, προκειμένου να διαπιστωθεί η δυνατότητα εφαρμογής της οδηγίας [95/46], αφενός, το γεγονός ότι η δραστηριότητα κηρύγματος, στο πλαίσιο της οποίας συλλέγονται τα δεδομένα, οργανώνεται από τη θρησκευτική ομάδα και τις τοπικές δομές της και, αφετέρου, ότι πρόκειται παράλληλα για άσκηση θρησκευτικών καθηκόντων από τα μέλη της θρησκευτικής κοινότητας σε προσωπικό επίπεδο;

2) Έχει ο ορισμός του "αρχείου" στο άρθρο 2, στοιχείο γ', της οδηγίας [95/46], λαμβανομένων υπόψη και των αιτιολογικών σκέψεων 26 και 27 της οδηγίας, την έννοια ότι το σύνολο των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, που συλλέγονται με μη αυτοματοποιημένο τρόπο στο πλαίσιο της προαναφερθείσας δραστηριότητας κηρύγματος από πόρτα σε πόρτα (ονοματεπώνυμο και διεύθυνση καθώς και άλλα ενδεχόμενα δεδομένα και χαρακτηριστικά που αφορούν κάποιο άτομο),

   α) δεν συνιστά αρχείο με την ως άνω έννοια, δεδομένου ότι δεν αφορά δελτία, ειδικούς καταλόγους ή παρόμοια συστήματα αρχειοθετήσεως που διευκολύνουν την αναζήτηση, όπως ρητώς ορίζει ο φινλανδικός νόμος για τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, ή

6 Το αιτούν δικαστήριο μνημονεύει στο σημείο αυτό την απόφαση της 13ης Μαΐου 2014, Google Spain και Google (C-131/12, EU:C:2014:317).

β) συνιστά αρχείο με την έννοια αυτή, καθόσον, λαμβανομένου υπόψη και του σκοπού για τον οποίο συλλέγονται τα δεδομένα αυτά, η αναζήτηση των πληροφοριών που είναι απαραίτητες για μεταγενέστερη χρήση είναι πράγματι ευχερής και χωρίς να απαιτείται υπέρογκο κόστος, όπως προβλέπεται από τον φινλανδικό νόμο για τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα;

3) Έχει η περιλαμβανόμενη στο άρθρο 2, στοιχείο δ', της οδηγίας [95/46] έκφραση "που μόνος ή από κοινού με άλλους καθορίζει τους στόχους και τον τρόπο της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα" την έννοια ότι θρησκευτική κοινότητα που οργανώνει δραστηριότητα στο πλαίσιο της οποίας συλλέγονται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα (μεταξύ άλλων κατανέμοντας τις περιοχές δράσης των επιφορτισμένων με το κήρυγμα, παρακολουθώντας την υλοποίηση της δραστηριότητας και τηρώντας κατάλογο των προσώπων που δεν επιθυμούν να τα επισκεφθούν οι επιφορτισμένοι με το κήρυγμα) μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη της επεξεργασίας δεδομένων, σε σχέση με την επεξεργασία δεδομένων που πραγματοποιούν τα μέλη της, παρά το γεγονός ότι η θρησκευτική κοινότητα ισχυρίζεται ότι πρόσβαση στα συλλεγόμενα δεδομένα έχουν μόνο τα μέλη που είναι επιφορτισμένα με το κήρυγμα;

4) Έχει το προαναφερόμενο άρθρο 2, στοιχείο δ', [της οδηγίας 95/46] την έννοια ότι η θρησκευτική κοινότητα μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη της επεξεργασίας δεδομένων μόνον αν προβαίνει και σε άλλες, ειδικότερες ενέργειες, όπως παροχή εντολών ή έγγραφων οδηγιών, με τις οποίες κατευθύνει τη διαδικασία συλλογής δεδομένων, ή αρκεί η θρησκευτική κοινότητα να έχει ουσιαστικό ρόλο στην καθοδήγηση της δραστηριότητας των μελών της;»

22. Στην υπό κρίση υπόθεση γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν η αναιρεσίβλητη της κύριας δίκης, η Φινλανδική, η Τσεχική και η Ιταλική Κυβέρνηση, καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

23. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση που διεξήχθη ενώπιον του Δικαστηρίου στις 28 Νοεμβρίου 2017, ο Επόπτης προστασίας δεδομένων, η αναιρεσίβλητη της κύριας δίκης, η Φινλανδική Κυβέρνηση και η Επιτροπή ανέπτυξαν προφορικώς τις απόψεις τους.

III. Ανάλυση

Α. Επί της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου

24. Η παρούσα προδικαστική παραπομπή χαρακτηρίζεται από έντονη αμφισβήτηση, από την αναιρεσίβλητη της κύριας δίκης, των πραγματικών περιστατικών όπως αυτά εξακριβώθηκαν από τον Επόπτη προστασίας δεδομένων και εκτέθηκαν από το αιτούν δικαστήριο. Η κοινότητα υποστηρίζει ότι, εφαρμόζοντας την απόφαση Meilicke[7], το Δικαστήριο θα πρέπει να αρνηθεί να απαντήσει στα ερωτήματα του Korkein hallinto-oikeus (Ανωτάτου Διοικητικού Δικαστηρίου).

25. Υπενθυμίζεται ότι, στην απόφαση εκείνη, το Δικαστήριο υπενθύμισε τους κανόνες υπό τους οποίους διεξάγεται ο προδικαστικός διάλογος. Συγκεκριμένα, μολονότι, κατ' αρχήν, οφείλει να απαντήσει στα ερωτήματα που έθεσε ο εθνικός δικαστής, ο οποίος είναι ο μόνος που έχει άμεση γνώση των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως και, επομένως, είναι σε καλύτερη θέση να εκτιμήσει την αναγκαιότητα μιας προδικαστικής αποφάσεως προκειμένου να εκδώσει την απόφασή του, το Δικαστήριο δύναται, παρ' όλα αυτά, να ελέγξει την αρμοδιότητά του προκειμένου να βεβαιωθεί ότι η προδικαστική απόφασή του όντως θα συμβάλει όχι στη διατύπωση συμβουλευτικών γνωμών για γενικά ή υποθετικά ζητήματα, αλλά στην απονομή δικαιοσύνης στα κράτη μέλη. Επομένως, στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως κατά τέτοιον τρόπο ώστε να παρασχεθεί στο Δικαστήριο η δυνατότητα να γνωρίσει όλα τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που μπορεί να είναι σημαντικά για τη ζητούμενη ερμηνεία του

7 Απόφαση της 16ης Ιουλίου 1992 (C-83/91, EU:C:1992:332).

δικαίου της Ένωσης[8]. Στην απόφαση Meilicke[9], το Δικαστήριο έκρινε ακριβώς ότι είχε κληθεί να αποφανθεί επί προβλήματος υποθετικής φύσεως χωρίς να διαθέτει τα πραγματικά ή νομικά στοιχεία που ήσαν αναγκαία για να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του είχαν τεθεί και συνήγαγε ότι παρέλκει η έκδοση αποφάσεως.

26. Επικαλούμενη τη νομολογία αυτή, η αναιρεσίβλητη της κύριας δίκης δεν αγνοεί ότι υφίσταται ισχυρό τεκμήριο λυσιτέλειας των προδικαστικών ερωτημάτων που θέτει το αιτούν δικαστήριο και ότι το Δικαστήριο μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις αρνείται να δώσει απάντηση σε αυτά[10]. Πάντως, η δικογραφία που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο στην υπό κρίση υπόθεση και ιδίως η απόφαση περί παραπομπής δεν έχουν κενά τέτοια ώστε το Δικαστήριο να υπερβεί τα όρια της αποστολής του αν αποφασίσει να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα που έθεσε το αιτούν δικαστήριο[11]. Εν πάση περιπτώσει, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο, αν αυτό υπάγεται στην αρμοδιότητά του[12], να εξακριβώσει οριστικά τα πραγματικά περιστατικά. Τα πραγματικά περιστατικά που περιέχονται στην απόφαση περί παραπομπής αρκούν σε κάθε περίπτωση ώστε το Δικαστήριο να μπορέσει να αποφανθεί έχοντας πλήρη γνώση της υποθέσεως[13].

Β. Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

1. Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

27. Με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν η δραστηριότητα των μελών της κοινότητας των μαρτύρων του Ιεχωβά μπορεί να εξαιρεθεί από την εφαρμογή των κανόνων της οδηγίας 95/46 με βάση, αφενός, το άρθρο 3, παράγραφος 2, πρώτη περίπτωση, της εν λόγω οδηγίας. Συναφώς, η αναιρεσίβλητη της κύριας δίκης υποστηρίζει ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη δραστηριότητα, η οποία αφορά τη θρησκευτική ελευθερία και την ελευθερία ιδιωτικής και ειρηνικής εκφράσεως θρησκευτικών πεποιθήσεων, εμπίπτει στον αποκλεισμό αυτόν. Αφετέρου, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν η δραστηριότητα αυτή μπορεί να εξαιρεθεί από την εφαρμογή των κανόνων της οδηγίας 95/46 με βάση το άρθρο της 3, παράγραφος 2, δεύτερη περίπτωση, το οποίο αποκλείει από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα η οποία πραγματοποιείται «από φυσικό πρόσωπο στο πλαίσιο *αποκλειστικά προσωπικών ή οικιακών δραστηριοτήτων*»[14].

8 Βλ. απόφαση της 16ης Ιουλίου 1992, Meilicke (C-83/91, EU:C:1992:332, σκέψη 26).

9 Απόφαση της 16ης Ιουλίου 1992 (C-83/91, EU:C:1992:332).

10 Βλ. αποφάσεις της 18ης Ιουνίου 1998, Corsica Ferries France (C-266/96, EU:C:1998:306, σκέψη 27)· της 28ης Σεπτεμβρίου 2006, Gasparini κ.λπ. (C-467/04, EU:C:2006:610, σκέψη 44), καθώς και της 20ής Οκτωβρίου 2011, Interedil (C-396/09, EU:C:2011:671, σκέψη 23).

11 Βλ., a contrario, απόφαση της 16ης Ιουλίου 1992, Meilicke (C-83/91, EU:C:1992:332, σκέψη 33).

12 Συγκεκριμένα, το αιτούν δικαστήριο είναι ανώτατο δικαστήριο του οποίου ο έλεγχος επί των πραγματικών περιστατικών, όπως αυτά διαπιστώθηκαν από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο, μπορεί να αποδειχθεί περιορισμένος.

13 Συναφώς, εν αντιθέσει προς αυτό που υποστηρίζει η αναιρεσίβλητη της κύριας δίκης, δεν είναι δυνατή οποιαδήποτε σύγκριση μεταξύ της υπό κρίση υποθέσεως και εκείνης επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Benedetti (απόφαση της 3ης Φεβρουαρίου 1977, 52/76, EU:C:1977:16), η οποία χαρακτηριζόταν από χρονολογική αοριστία και από μη λεπτομερή διαπίστωση των πραγματικών περιστατικών (βλ. απόφαση της 3ης Φεβρουαρίου 1977, Benedetti, 52/76, EU:C:1977:16, σκέψεις 10, 14, 16, 19 και 22), η οποία εμπόδισε τότε το Δικαστήριο να ασκήσει με ορθό και χρήσιμο τρόπο τα καθήκοντά του. Επιπλέον, δεν αμφισβητείται ότι η αναιρεσίβλητη της κύριας δίκης έχει όντως την ιδιότητα του διαδίκου στη διαφορά της κύριας δίκης και ότι της παρασχέθηκε η δυνατότητα να δώσει εξηγήσεις, δεδομένου ότι η ίδια προσέφυγε ενώπιον του πρωτοβαθμίου δικαστηρίου, το οποίο –υπενθυμίζεται– έκανε δεκτή την προσφυγή της (a contrario, βλ. απόφαση της 3ης Φεβρουαρίου 1977, Benedetti, 52/76, EU:C:1977:16, σκέψη 12).

14 Η υπογράμμιση δική μου.

α) Η δραστηριότητα κηρύγματος δεν αποκλείεται από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 95/46 βάσει του άρθρου της 3, παράγραφος 2, πρώτη περίπτωση

28. Το άρθρο 3, παράγραφος 2, πρώτη περίπτωση, της οδηγίας 95/46 ορίζει ότι δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα «η οποία πραγματοποιείται στο πλαίσιο δραστηριοτήτων που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου, όπως οι δραστηριότητες που προβλέπονται στις διατάξεις των τίτλων V και VI της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και, εν πάση περιπτώσει, στην επεξεργασία δεδομένων που αφορά τη δημόσια ασφάλεια, την εθνική άμυνα, την ασφάλεια του κράτους (συμπεριλαμβανομένης και της οικονομικής ευημερίας του, εφόσον η επεξεργασία αυτή συνδέεται με θέματα ασφάλειας του κράτους) και τις δραστηριότητες του κράτους σε τομείς του ποινικού δικαίου». Η αναιρεσίβλητη της κύριας δίκης υποστηρίζει κατ' ουσίαν ότι η δραστηριότητα κηρύγματος, στο πλαίσιο της οποίας θεωρείται ότι πραγματοποιούνται η συλλογή και η επεξεργασία των δεδομένων των προσώπων τα οποία επισκέφθηκαν τα μέλη της κοινότητας, είναι δραστηριότητα που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης κατά την ως άνω διάταξη [15]. Από την πλευρά της, η Ιταλική Κυβέρνηση αντλεί επιχειρήματα από την ύπαρξη του άρθρου 17 ΣΛΕΕ, το οποίο κατοχυρώνει την αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών όσον αφορά τη ρύθμιση των θρησκευτικών οργανώσεων, και καταλήγει στο ίδιο συμπέρασμα με την αναιρεσίβλητη της κύριας δίκης.

29. Κατ' αρχάς, πρέπει να υπομνησθεί ότι από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η οδηγία 95/46 ορίζει «ευρύτατα» το πεδίο εφαρμογής της, ιδίως χωρίς να εξαρτά την εφαρμογή των κανόνων προστασίας από το ζήτημα αν η επεξεργασία έχει ουσιαστική σχέση με την ελεύθερη κυκλοφορία μεταξύ κρατών μελών [16]. Εξάλλου, το Δικαστήριο έχει επίσης υπενθυμίσει ότι η οδηγία δεν προβλέπει κανέναν πρόσθετο περιορισμό του πεδίου εφαρμογής της σε σχέση με τους προβλεπόμενους στο άρθρο της 3 [17]. Λαμβανομένου υπόψη του σκοπού που επιδιώκει η οδηγία 95/46, ο οποίος συνίσταται στη διασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας των θεμελιωδών ελευθεριών και δικαιωμάτων των φυσικών προσώπων, ιδίως δε της ιδιωτικής τους ζωής, έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα [18], η προστασία αυτή επιτάσσει «οι παρεκκλίσεις από την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και οι περιορισμοί τους να μην υπερβαίνουν τα όρια του απολύτως αναγκαίου» [19]. Όπως κάθε ρήτρα παρεκκλίσεως, το άρθρο 3, παράγραφος 2, πρώτη περίπτωση, της οδηγίας 95/46 πρέπει να ερμηνεύεται στενά.

30. Επιπλέον, το Δικαστήριο έκρινε ότι «[ο]ι δραστηριότητες που μνημονεύονται ως παραδείγματα στο άρθρο 3, παράγραφος 2, πρώτη περίπτωση, της οδηγίας 95/46 […] είναι, σε όλες τις περιπτώσεις, δραστηριότητες που ασκούνται από τα κράτη ή από τις κρατικές αρχές και δεν αφορούν τους τομείς δραστηριότητας των ιδιωτών» [20]. Διευκρίνισε εν συνεχεία ότι οι εν λόγω δραστηριότητες «αποσκοπούν να ορίσουν το εύρος της προβλεπομένης στη διάταξη αυτή εξαιρέσεως, οπότε η εν λόγω εξαίρεση εφαρμόζεται μόνο στις δραστηριότητες οι οποίες μνημονεύονται ρητώς στη διάταξη αυτή ή μπορούν να υπαχθούν στην ίδια κατηγορία (ejusdem generis)» [21].

15 Προς στήριξη του επιχειρήματος ότι το άρθρο 3, παράγραφος 2, πρώτη περίπτωση, της οδηγίας 95/46 αποκλείει όχι μόνο τις δραστηριότητες που προβλέπονται στους τίτλους V και VI ΣΕΕ αλλά, γενικότερα, κάθε δραστηριότητα μη εμπίπτουσα στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, η αναιρεσίβλητη της κύριας δίκης επικαλείται το γράμμα του άρθρου 2, παράγραφος 2, του κανονισμού 2016/679. Φρονώ εντούτοις ότι η διευκρίνιση που περιέχεται στο άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 2016/679 είναι μάλλον πλεοναστική, δεδομένου ότι, ούτως ή άλλως, κανένας κανόνας του δικαίου της Ένωσης δεν μπορεί να εφαρμοστεί εκτός του πεδίου εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης.

16 Απόφαση της 20ής Μαΐου 2003, Österreichischer Rundfunk κ.λπ.. (C-465/00, C-138/01 και C-139/01, EU:C:2003:294, σκέψη 43).

17 Απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 2008, Satakunnan Markkinapörssi και Satamedia (C-73/07, EU:C:2008:727, σκέψη 46).

18 Βλ. αποφάσεις της 13ης Μαΐου 2014, Google Spain και Google (C-131/12, EU:C:2014:317, σκέψη 66 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία)· της 11ης Δεκεμβρίου 2014, Ryneš (C-212/13, EU:C:2014:2428, σκέψη 27), καθώς και της 9ης Μαρτίου 2017, Manni (C-398/15, EU:C:2017:197, σκέψη 37).

19 Απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2014, Ryneš (C-212/13, EU:C:2014:2428, σκέψη 28). Βλ., επίσης, απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2015, Schrems (C-362/14, EU:C:2015:650, σκέψη 92).

20 Απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2003, Lindqvist (C-101/01, EU:C:2003:596, σκέψη 43).

21 Απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2003, Lindqvist (C-101/01, EU:C:2003:596, σκέψη 44).

31. Προ πάντων, το Δικαστήριο έκρινε, στο πλαίσιο υποθέσεως που αφορούσε τη δραστηριότητα κατηχήτριας κοινωνούντων σε ενορία στη Σουηδία, η οποία συνίστατο στη δημιουργία ιστοσελίδας που παρείχε πληροφορίες στα μέλη της ενορίας τα οποία προετοίμαζαν το χρίσμα τους, ότι «[ο]ι εθελοντικές ή θρησκευτικές δραστηριότητες […], όπως αυτές που ασκεί [η κατηγορούμενη στην τότε κύρια δίκη], δεν μπορούν να εξομοιωθούν με τις δραστηριότητες που μνημονεύονται στο άρθρο 3, παράγραφος 2, πρώτη περίπτωση, της οδηγίας 95/46 και δεν καλύπτονται συνεπώς από την εξαίρεση αυτή» [22]. Μολονότι ο γενικός εισαγγελέας A. Tizzano είχε υποστηρίξει το αντίθετο στις προτάσεις του στην εν λόγω υπόθεση, αυτό δεν οφειλόταν στον θρησκευτικό χαρακτήρα του πλαισίου εντός του οποίου ασκούνταν η δραστηριότητα της κατηγορούμενης στην τότε κύρια δίκη, αλλά στην έλλειψη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, διασυνοριακού στοιχείου και κάθε σχέσεως εργασίας, ήτοι στην έλλειψη κάθε συνδέσμου της εν λόγω δραστηριότητας με την άσκηση των θεμελιωδών ελευθεριών τις οποίες εγγυάται η Συνθήκη [23]. Στην απόφαση Lindqvist [24], το Δικαστήριο όχι μόνο έκρινε ότι, λαμβανομένου υπόψη του κύριου σκοπού που επιδιώκει η οδηγία 95/46, δεν είναι αναγκαίο να εξακριβώνεται, πριν από την εφαρμογή της εν λόγω οδηγίας, αν η οικεία δραστηριότητα επηρεάζει ευθέως την ελεύθερη κυκλοφορία μεταξύ κρατών μελών [25], αλλά επίσης δέχθηκε, τουλάχιστον έμμεσα, ότι η δραστηριότητα της κατηγορούμενης στην τότε κύρια δίκη, η οποία συνιστούσε πλήρη άσκηση της θρησκευτικής ελευθερίας της, αφορούσε περισσότερο τον «τομ[έα] δραστηριότητας των ιδιωτών» παρά «δραστηριότητες που ασκούνται από τα κράτη ή από τις κρατικές αρχές» [26] οι οποίες είναι οι μόνες που εμπίπτουν στον αποκλεισμό που προβλέπεται στο άρθρο 3, παράγραφος 2, πρώτη περίπτωση, της οδηγίας 95/46.

32. Συνιστά η από τη Συνθήκη της Λισσαβώνας εισαγωγή του άρθρου 17 ΣΛΕΕ νέο στοιχείο ικανό να κάμψει την ερμηνεία που το Δικαστήριο έδωσε με την απόφαση Lindqvist [27];

33. Δεν το νομίζω.

34. Συναφώς, είναι χρήσιμο να υπομνησθεί ότι, όταν το Δικαστήριο εξέδωσε την απόφαση εκείνη, κατ' ανάγκην είχε ήδη παρατηρήσει ότι η διαφορά της κύριας δίκης αφορούσε θρησκευτική δραστηριότητα. Εξάλλου, το Δικαστήριο δεν αγνοούσε την προσαρτημένη στη Συνθήκη του Άμστερνταμ δήλωση αριθ. 11 για το καθεστώς των εκκλησιών και των μη ομολογιακών ενώσεων [28], κατά την οποία η Ένωση ήδη δεσμευόταν να σέβεται και να μη θίγει το σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο καθεστώς των εκκλησιών και των θρησκευτικών ενώσεων ή κοινοτήτων στα κράτη μέλη. Δύσκολα μπορεί να υποστηριχθεί ότι ο νομοθέτης είχε την πρόθεση να αποκλείσει από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 95/46, με βάση το άρθρο 3, παράγραφος 2, πρώτη περίπτωση, τις δραστηριότητες των ιδιωτών που ασκούνται σε σχέση με τη θρησκευτική ελευθερία, ενώ θέσπισε, μετά από λίγες διατάξεις πιο κάτω, ειδικό καθεστώς για την επεξεργασία δεδομένων από θρησκευτική οργάνωση [29]. Θα μπορούσε, όμως, να αντιταχθεί ότι η οδηγία 95/46 είναι προγενέστερη της προσαρτημένης στη Συνθήκη του Άμστερνταμ δηλώσεως αριθ. 11. Εντούτοις, παρά την εισαγωγή στη Συνθήκη του άρθρου 17 ΣΛΕΕ, το οποίο υπενθυμίζεται κατ' ουσίαν στην αιτιολογική σκέψη 165 του κανονισμού 2016/679, πρέπει να αναγνωριστεί ότι ο νομοθέτης της Ένωσης επέμεινε στη θέση αυτή και δεν θεώρησε ότι υφίσταται αντίφαση μεταξύ, αφενός, της αναγνωρίσεως του καθεστώτος των θρησκευτικών κοινοτήτων, όπως αυτό καθορίζεται από τα κράτη μέλη, και, αφετέρου, της επιβεβαιώσεως της υπαγωγής της

22 Απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2003, Lindqvist (C-101/01, EU:C:2003:596, σκέψη 45).

23 Βλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα A. Tizzano στην υπόθεση Lindqvist (C-101/01, EU:C:2002:513, σημεία 36 επ. και 44).

24 Απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2003 (C-101/01, EU:C:2003:596).

25 Απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2003, Lindqvist (C-101/01, EU:C:2003:596, σκέψη 42).

26 Κατά τη διατύπωση που το Δικαστήριο χρησιμοποίησε στη σκέψη 43 της αποφάσεως της 6ης Νοεμβρίου 2003, Lindqvist (C-101/01, EU:C:2003:596).

27 Απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2003 (C-101/01, EU:C:2003:596).

28 ΕΕ 1997, C 340, σ. 133.

29 Βλ. άρθρο 8, παράγραφος 2, στοιχείο δ', της οδηγίας 95/46.

επεξεργασίας δεδομένων από τις εν λόγω κοινότητες σε ειδικό καθεστώς[30]. Εν πάση περιπτώσει, δυσκολεύομαι να διακρίνω στον αποκλεισμό των θρησκευτικών δραστηριοτήτων, τουλάχιστον όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη, από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3, παράγραφος 2, πρώτη περίπτωση, της οδηγίας 95/46 οποιαδήποτε απειλή για το «καθεστώς» των θρησκευτικών κοινοτήτων όπως αυτό καθορίζεται από τα κράτη μέλη[31].

35. Επομένως, η επίμαχη στην κύρια δίκη δραστηριότητα δεν εμπίπτει στον αποκλεισμό που προβλέπεται στο άρθρο 3, παράγραφος 2, πρώτη περίπτωση, της οδηγίας 95/46.

β) Η δραστηριότητα κηρύγματος δεν αποκλείεται από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 95/46 βάσει του άρθρου της 3, παράγραφος 2, δεύτερη περίπτωση

36. Από γραμματικής απόψεως, το άρθρο 3, παράγραφος 2, δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας 95/46 προβλέπει ότι η οδηγία αυτή δεν εφαρμόζεται στην επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα «η οποία πραγματοποιείται από φυσικό πρόσωπο στο πλαίσιο *αποκλειστικά* προσωπικών ή οικιακών δραστηριοτήτων»[32].

37. Ευθύς εξαρχής, πρέπει να απορριφθεί η ερμηνεία που πρότεινε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση η αναιρεσίβλητη της κύριας δίκης, κατά την οποία ο προσωπικός ή οικιακός χαρακτήρας της προβλεπόμενης στη διάταξη αυτή δραστηριότητας πρέπει να εκτιμάται από τη σκοπιά του προσώπου του οποίου τα δεδομένα συλλέγονται. Κατά την εν λόγω αναιρεσίβλητη, δεδομένου ότι τα επιφορτισμένα με το κήρυγμα μέλη της κοινότητας επισκέπτονται πρόσωπα στις κατοικίες τους, η εν λόγω δραστηριότητα είναι κατ' ανάγκην οικιακή. Το Δικαστήριο δεν εφάρμοσε ποτέ μια τέτοια προσέγγιση όταν εξέταζε αν μια δραστηριότητα είχε όντως «προσωπικό ή οικιακό» χαρακτήρα κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 2, δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας 95/46, αλλά εξέταζε *πάντοτε* τη δραστηριότητα από τη σκοπιά του προσώπου που συλλέγει ή που, ευρύτερα, επεξεργάζεται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα[33].

38. Εν συνεχεία, πρέπει να υπομνησθεί ότι η ανωτέρω διαπίστωση περί της κατ' ανάγκην στενής ερμηνείας της παρεκκλίσεως από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 95/46, παρεκκλίσεως η οποία περιέχεται στο άρθρο 3, παράγραφος 2, πρώτη περίπτωση, της οδηγίας αυτής[34], ισχύει επίσης για την ερμηνεία της δεύτερης περιπτώσεως.

39. Εξάλλου, από τη νομολογία του Δικαστηρίου συνάγεται ότι η εμβέλεια του άρθρου 3, παράγραφος 2, δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας 95/46 κάλλιστα μπορεί να διευκρινιστεί από την αιτιολογική της σκέψη 12, στην οποία μνημονεύονται ως παράδειγμα επεξεργασίας δεδομένων εκτελούμενης από φυσικό πρόσωπο για την άσκηση αποκλειστικά προσωπικών ή οικιακών δραστηριοτήτων η αλληλογραφία και η τήρηση καταλόγων διευθύνσεων[35]. Έτσι, «[η] εξαίρεση αυτή πρέπει συνεπώς να ερμηνευθεί ως αφορώσα αποκλειστικά τις δραστηριότητες οι οποίες εντάσσονται

30 Βλ. άρθρο 9, παράγραφος 2, στοιχείο δ', του κανονισμού 2016/679, καθώς και άρθρο 91 του εν λόγω κανονισμού, στο οποίο ρητώς προβλέπεται η υπαγωγή των θρησκευτικών ενώσεων στον έλεγχο ανεξάρτητης αρχής όσον αφορά την τήρηση των κανόνων σχετικά με την προστασία των δεδομένων.

31 Θα ήθελα να επισημάνω, στο σημείο αυτό, ότι η θρησκεία δεν εκφεύγει, κατ' αρχήν και αφ' εαυτής, του πεδίου εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, είτε πρόκειται, για να παραθέσω μερικά μόνο παραδείγματα, για την προστασία της ελευθερίας πίστεως και εκφράσεως των θρησκευτικών πεποιθήσεων των ατόμων στον χώρο εργασίας τους (βλ., εσχάτως, αποφάσεις της 14ης Μαρτίου 2017, Bougnaoui και ADDH, C-188/15, EU:C:2017:204, και της 14ης Μαρτίου 2017, G4S Secure Solutions, C-157/15, EU:C:2017:203) είτε για την υπαγωγή των δραστηριοτήτων των εκκλησιών στους κανόνες που διέπουν το δίκαιο του ανταγωνισμού όταν οι εν λόγω δραστηριότητες δεν υπηρετούν αυστηρώς θρησκευτικούς σκοπούς (βλ. απόφαση της 27ης Ιουνίου 2017, Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania, C-74/16, EU:C:2017:496, σκέψη 43).

32 Η υπογράμμιση δική μου.

33 Βλ. απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2014, Ryneš (C-212/13, EU:C:2014:2428, σκέψεις 31 και 33).

34 Βλ. σημείο 29 των παρουσών προτάσεων.

35 Βλ. αποφάσεις της 6ης Νοεμβρίου 2003, Lindqvist (C-101/01, EU:C:2003:596, σκέψη 46), καθώς και της 16ης Δεκεμβρίου 2008, Satakunnan Markkinapörssi και Satamedia (C-73/07, EU:C:2008:727, σκέψη 43).

στο πλαίσιο της ιδιωτικής ή οικογενειακής ζωής των ιδιωτών»[36], ήτοι «όταν [η επεξεργασία] πραγματοποιείται στην αποκλειστικά προσωπική ή οικιακή σφαίρα αυτού που προβαίνει στην εν λόγω επεξεργασία»[37]. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι αυτό προδήλως δεν συμβαίνει στην περίπτωση της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα «η οποία συνίσταται στη δημοσίευσή τους στο Διαδίκτυο με συνέπεια να αποκτά πρόσβαση στα δεδομένα αυτά απροσδιόριστος αριθμός προσώπων»[38] ή «το αντικείμενο των οποίων είναι η ανακοίνωση των συλλεγομένων δεδομένων σε απροσδιόριστο αριθμό ατόμων»[39]. Επομένως, καθετί που «εξέρχεται από την ιδιωτική σφαίρα αυτού που προβαίνει στην επεξεργασία των δεδομένων» δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά δραστηριότητα με αποκλειστικά προσωπικό ή οικιακό χαρακτήρα κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 2, δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας 95/46[40].

40. Από τα πραγματικά περιστατικά, όπως αυτά εκτέθηκαν στο Δικαστήριο από το αιτούν δικαστήριο, προκύπτει ότι η δραστηριότητα κηρύγματος, κατά τη διάρκεια της οποίας τεκμαίρεται ότι συλλέγονται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα των προσώπων στα οποία πραγματοποιείται επίσκεψη, υπερβαίνει τουλάχιστον την οικιακή σφαίρα αυτού που επεξεργάζεται τα δεδομένα, καθόσον το κήρυγμα ορίζεται εκ φύσεως ως η έναρξη σχέσεως με πρόσωπα τα οποία κατ' αρχήν είναι άγνωστα και δεν συμμερίζονται την πίστη του επιφορτισμένου με το κήρυγμα. Εν αντιθέσει προς την τήρηση καταλόγου διευθύνσεων, για παράδειγμα η δραστηριότητα κηρύγματος συνεπάγεται κατ' ανάγκην «αντιπαράθεση» με την εξωτερική προς την εστία και τον οικογενειακό πυρήνα σφαίρα του επιφορτισμένου με το κήρυγμα. Επίσης η φύση των συλλεγόμενων δεδομένων –τα οποία περιλαμβάνουν δεδομένα που τυγχάνουν ενισχυμένης προστασίας βάσει της οδηγίας 95/46[41] – συνηγορεί υπέρ της σαφούς διακρίσεως σε σχέση με το παράδειγμα που μνημονεύεται στην αιτιολογική σκέψη 12 της οδηγίας 95/46.

41. Από τα ίδια πραγματικά περιστατικά προκύπτει επίσης ότι ο ρόλος οργανώσεως της δραστηριότητας κηρύγματος που, κατά το γράμμα του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος, ανατίθεται στη θρησκευτική κοινότητα και στις τοπικές δομές της οδηγεί κατ' ανάγκην στο συμπέρασμα ότι υπάρχει υπέρβαση όχι μόνο της οικιακής σφαίρας αλλά και της ιδιωτικής σφαίρας των προσώπων που ασκούν τη δραστηριότητα κηρύγματος.

42. Λαμβανομένων υπόψη της κοινοτικής διαστάσεως της δραστηριότητας κηρύγματος[42] και του γεγονότος ότι αυτή συνεπάγεται κατ' ανάγκην ότι το πρόσωπο που στο πλαίσιο αυτό προβαίνει στην επεξεργασία των δεδομένων εξέρχεται από την ιδιωτική και οικογενειακή σφαίρα του για να συναντήσει, στην οικία τους, πρόσωπα τα οποία δεν περιλαμβάνονται στον κύκλο των οικείων του, η

36 Απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2003, Lindqvist (C-101/01, EU:C:2003:596, σκέψη 47).

37 Απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2014, Ryneš (C-212/13, EU:C:2014:2428, σκέψη 31).

38 Απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2003, Lindqvist (C-101/01, EU:C:2003:596, σκέψη 47).

39 Απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 2008, Satakunnan Markkinapörssi και Satamedia (C-73/07, EU:C:2008:727, σκέψη 44).

40 Απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2014, Ryneš (C-212/13, EU:C:2014:2428, σκέψη 33). Θα ήθελα να επισημάνω στο σημείο αυτό ότι εκτιμώ ότι είναι ιδιαίτερα ατυχής η σύγχυση που γεννάται από την αιτιολογική σκέψη 18 του κανονισμού 2016/679, κατά την οποία μια προσωπική ή οικιακή δραστηριότητα είναι «άρα χωρίς σύνδεση με κάποια επαγγελματική ή εμπορική δραστηριότητα», η οποία θα μπορούσε να αφήσει να νοηθεί ότι, εφόσον μια δραστηριότητα δεν είναι ούτε επαγγελματική ούτε εμπορική, είναι κατ' ανάγκην προσωπική ή οικιακή και, ως εκ τούτου, δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού. Μια τέτοια ερμηνεία θα έθετε σαφώς σε κίνδυνο το επίπεδο προστασίας που παρέχεται από το δίκαιο της Ένωσης, καθόσον θα απέκλειε κάθε εθελοντική δραστηριότητα, για παράδειγμα, από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 2016/679.

41 Βλ. άρθρο 8, παράγραφος 1, της οδηγίας 95/46.

42 Διευκρινίζω ότι συντάσσομαι πλήρως με τη θέση της αναιρεσίβλητης της κύριας δίκης, όπως εκτέθηκε ενώπιον του Δικαστηρίου κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι τα μέλη της θρησκευτικής κοινότητας ασκούν τη δραστηριότητα κηρύγματος οικειοθελώς, ενδεχομένως για να αποκριθούν σε θεϊκή εντολή, για την οποία η κοινότητα και οι τοπικές δομές δεν είναι, αφ' εαυτών, υπεύθυνες, οπότε το κήρυγμα κάλλιστα μπορεί να υπάρχει χωρίς να υπάρχει δομή κοινότητας. Εντούτοις, η συζήτηση δεν αφορά το θέμα αυτό, δεδομένου ότι, ακριβώς, και επί του παρόντος, κατά την εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών από το αιτούν δικαστήριο, υφίσταται τέτοια δομή, η οποία σκοπό έχει να ευνοήσει, να παροτρύνει και να οργανώσει τη δραστηριότητα κηρύγματος.
Εξάλλου, για τους σκοπούς του χαρακτηρισμού της επίμαχης στην κύρια δίκη δραστηριότητας, μπορούν να αντληθούν κάποιες ιδέες από τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα A. Tizzano στην υπόθεση Lindqvist (C-101/01, EU:C:2002:513), ο οποίος απέκλεισε τη δυνατότητα να εμπίπτει η κατηχητική δραστηριότητα της κατηγορούμενης, στην τότε κύρια δίκη, στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3, παράγραφος 2, δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας 95/46, ιδίως με την αιτιολογία ότι η δραστηριότητα αυτή είχε «έντονο κοινωνικό χαρακτήρα» στο πλαίσιο της ενορίας (βλ. σημείο 34 των εν λόγω προτάσεων). Συμφωνώ μαζί του, όσον αφορά την εξυπακουόμενη αντίληψη ότι η θρησκευτική κοινότητα δεν συνιστά προέκταση της ιδιωτικής ή οικιακής σφαίρας των μελών της, παρά τον βαθιά προσωπικό χαρακτήρα κάθε θρησκευτικής επιλογής.

συλλογή και η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που πραγματοποιούνται από τα μέλη θρησκευτικής κοινότητας στο πλαίσιο δραστηριότητας κηρύγματος από πόρτα σε πόρτα δεν μπορούν να αποκλειστούν από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 95/46 δυνάμει του άρθρου της 3, παράγραφος 2, δεύτερη περίπτωση.

43. Μια τέτοια ερμηνεία ανταποκρίνεται πλήρως στις απαιτήσεις αυστηρής ερμηνείας των παρεκκλίσεων από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 95/46 και περιορισμού των τελευταίων στο αυστηρά αναγκαίο όριο, ανταποκρίνεται δε πλήρως στον επιδιωκόμενο από την εν λόγω οδηγία σκοπό να διασφαλιστεί υψηλό επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών ελευθεριών και δικαιωμάτων των φυσικών προσώπων, ιδίως της ιδιωτικής τους ζωής, έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα [43].

44. Απομένει, όμως, να εξακριβωθεί ότι μια τέτοια ερμηνεία δεν θίγει τα άλλα θεμελιώδη δικαιώματα με τα οποία πρέπει να συγκεραστεί η προστασία της ιδιωτικής ζωής και των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα [44] και ότι καταλήγει σε ισορροπημένη στάθμιση μεταξύ, αφενός, της εν λόγω προστασίας και, αφετέρου, της θρησκευτικής ελευθερίας, της οποίας επακόλουθο είναι η ελευθερία κηρύγματος. Μολονότι το Δικαστήριο έκρινε έως τώρα ότι οι διατάξεις της οδηγίας 95/46 πρέπει οπωσδήποτε να ερμηνεύονται υπό το πρίσμα των θεμελιωδών δικαιωμάτων τα οποία είναι κατοχυρωμένα στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης [45] (στο εξής: Χάρτης), μνημονεύοντας αποκλειστικά τα άρθρα του 7 και 8 [46], ο επιβαλλόμενος σεβασμός των λοιπών διατάξεων του Χάρτη είναι εξίσου πρόδηλος.

45. Συγκεκριμένα, το άρθρο 10, παράγραφος 1, του Χάρτη ορίζει ότι «[κ]άθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία [...] θρησκείας. Το δικαίωμα αυτό συνεπάγεται την ελευθερία μεταβολής θρησκεύματος ή πεποιθήσεων καθώς και την ελευθερία εκδήλωσης του θρησκεύματος ή των πεποιθήσεών του, ατομικά ή συλλογικά, δημοσία ή κατ' ιδίαν, με τη λατρεία, την εκπαίδευση, την άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων και τις τελετές». Η επεξήγηση σχετικά με το άρθρο 10 του Χάρτη [47] διευκρινίζει ότι το δικαίωμα αυτό αντιστοιχεί στο δικαίωμα που κατοχυρώνεται στο άρθρο 9 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, η οποία υπογράφτηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 (στο εξής: ΕΣΔΑ), και ότι, σύμφωνα με το άρθρο 52, παράγραφος 3, του Χάρτη, έχει την ίδια έννοια και την ίδια εμβέλεια με αυτό. Επομένως, η θρησκευτική ελευθερία μπορεί να περιοριστεί μόνο υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 9, παράγραφος 2, της ΕΣΔΑ, ήτοι κάθε περιορισμός πρέπει να προβλέπεται από τον νόμο, πρέπει να συνιστά αναγκαίο μέτρο, σε μια δημοκρατική κοινωνία, για τη δημόσια ασφάλεια, την προάσπιση της δημόσιας τάξεως, υγείας και ηθικής ή την προάσπιση των δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων.

46. Το πρώτο δίδαγμα που αντλείται από το άρθρο 9, παράγραφος 2, της ΕΣΔΑ είναι ότι, εν αντιθέσει προς το αποτέλεσμα στο οποίο η αναιρεσίβλητη της κύριας δίκης καταλήγει στο πέρας της επιχειρηματολογίας της, η θρησκευτική ελευθερία και η συνακόλουθη ελευθερία κηρύγματος, καίτοι θεμελιώδεις, δεν συνιστούν, παρ' όλα αυτά, ένα είδος «θεμελιώδους μεταδικαιώματος» το οποίο ιεραρχικώς έχει ανώτερη θέση σε σχέση με όλα τα άλλα και ότι δεν είναι δυνατόν να υποβληθεί σε κανέναν περιορισμό. Επομένως, ο συγκερασμός της ελευθερίας κηρύγματος με την προστασία της ιδιωτικής ζωής είναι όχι μόνο εφικτός αλλά και αναγκαίος για τη διαφύλαξη της «προστασίας των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων», όπως επιτάσσει η διάταξη αυτή.

43 Βλ. αποφάσεις της 13ης Μαΐου 2014, Google Spain και Google (C-131/12, EU:C:2014:317, σκέψη 66 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), καθώς και της 9ης Μαρτίου 2017, Manni (C-398/15, EU:C:2017:197, σκέψη 37).

44 Κατ' αναλογία, βλ. απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 2008, Satakunnan Markkinapörssi και Satamedia (C-73/07, EU:C:2008:727, σκέψη 53).

45 ΕΕ 2007, C 303, σ. 1.

46 Βλ. αποφάσεις της 11ης Δεκεμβρίου 2014, Ryneš (C-212/13, EU:C:2014:2428, σκέψη 29), καθώς και της 9ης Μαρτίου 2017, Manni (C-398/15, EU:C:2017:197, σκέψη 39). Για την προ του Χάρτη περίοδο, βλ. απόφαση της 20ής Μαΐου 2003, Österreichischer Rundfunk κ.λπ. (C-465/00, C-138/01 και C-139/01, EU:C:2003:294, σκέψη 68).

47 ΕΕ 2007, C 303, σ. 17.

47. Όσον αφορά τη θρησκευτική ελευθερία, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (στο εξής: ΕΔΔΑ) έχει κρίνει ότι η ελευθερία αυτή, μολονότι «είναι, κατ' αρχάς, μια εσωτερική για τον κάθε ένα υπόθεση, συνεπάγεται, εντούτοις, την ελευθερία της θρησκευτικής εκδήλωσης ατομικά, συλλογικά, δημόσια ή εντός του κύκλου αυτών που συμμερίζονται την ίδια πίστη. Εξάλλου, το [ΕΔΔΑ] είχε ήδη την ευκαιρία να αναγνωρίσει αρνητικά δικαιώματα στο πλαίσιο του άρθρου 9 της [ΕΣΔΑ], και ειδικότερα την ελευθερία να μην ασπάζεται κάποιος μια θρησκεία και την ελευθερία να μην εκτελεί τις θρησκευτικές υποχρεώσεις του» [48].

48. Πάντως, εκτιμώ ότι η δραστηριότητα κηρύγματος από πόρτα σε πόρτα δεν απειλεί, κυριολεκτικά, την αρνητική πτυχή της θρησκευτικής ελευθερίας, όπως αυτή έχει οριστεί από το ΕΔΔΑ. Προσθέτω ότι, κατά την άποψή μου, δεν μπορεί να υπάρξει αρνητική πτυχή της ελευθερίας κηρύγματος, καθόσον η ελευθερία αυτή συνεπάγεται κατ' ανάγκην προσπάθεια πειθούς προσώπου το οποίο δεν συμμερίζεται την ίδια πίστη ή δεν έχει καμία πίστη. Θα έλεγα ότι η ελευθερία κηρύγματος συνεπάγεται κατ' ανάγκην την ύπαρξη ενός κοινού το οποίο αποτελεί «στόχο» στον οποίο δεν μπορεί να αναγνωριστεί το αρνητικό δικαίωμα να μη δεχθεί κάποιος κήρυγμα, να μην αποτελέσει το αντικείμενο προσπάθειας προσηλυτισμού, χωρίς να καταστούν κενές περιεχομένου η εν λόγω ελευθερία και η δυνητική συνέπειά της, η οποία επίσης προστατεύεται τόσο από το άρθρο 9 της ΕΣΔΑ όσο και από το άρθρο 10, παράγραφος 1, του Χάρτη, ήτοι η ελευθερία μεταβολής θρησκεύματος [49].

49. Εκτιμώ επίσης ότι η δραστηριότητα κηρύγματος από πόρτα σε πόρτα που περιγράφεται από το αιτούν δικαστήριο δεν φθάνει ούτε τα όρια που έχει καθορίσει το ΕΔΔΑ, το οποίο απαγορεύει μόνο τον αθέμιτο [50] ή τον με ευτελή μέσα [51] προσηλυτισμό.

50. Για να μεταβληθεί η προτεινόμενη στο σημείο 42 των παρουσών προτάσεων ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 2, δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας 95/46 από τη συνεκτίμηση του άρθρου 9 της ΕΣΔΑ και, επομένως, του άρθρου 10, παράγραφος 1, του Χάρτη, θα πρέπει να διαπιστωθεί ότι η υπαγωγή της επίμαχης στην κύρια δίκη δραστηριότητας στην τήρηση των κανόνων της εν λόγω οδηγίας συνιστά μη ανεκτή ή υπέρμετρη παρέμβαση στην ελευθερία κηρύγματος. Πάντως, δυσκολεύομαι να εντοπίσω στην υπό κρίση υπόθεση μια τέτοια παρέμβαση, καθόσον η τήρηση σημειώσεων και η διαβίβασή τους εντός της θρησκευτικής κοινότητας δεν είναι σε καμία περίπτωση ομοούσια με τη δραστηριότητα κηρύγματος. Αν όμως υποτεθεί ότι διαπιστώνεται μια τέτοια παρέμβαση, θα πρέπει να εξακριβωθεί ότι προβλέπεται από τον νόμο και ότι είναι αναγκαία, σε μια δημοκρατική κοινωνία, για την επίτευξη του θεμιτού σκοπού της προασπίσεως των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων. Πάντως, η υποτιθέμενη παρέμβαση που φέρεται ότι επιβάλλεται από την ανάγκη σεβασμού των κανόνων της οδηγίας 95/46 όντως προβλέπεται από τον νόμο, καθόσον προβλέπεται ειδικά από την οδηγία 95/46 και, για τους προεκτεθέντες λόγους, είναι αναγκαία, σε μια

48 Απόφαση του ΕΔΔΑ της 21ης Φεβρουαρίου 2008, Αλεξανδρίδης κατά Ελλάδας (CE:ECHR:2008:0221JUD001951606, § 32 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

49 Βλ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 25ης Μαΐου 1993, Κοκκινάκης κατά Ελλάδας (CE:ECHR:1993:0525JUD001430788, § 31).

50 Απόφαση του ΕΔΔΑ της 25ης Μαΐου 1993, Κοκκινάκης κατά Ελλάδας (CE:ECHR:1993:0525JUD001430788, § 48): «Κατ' αρχάς, πρέπει να υπάρξει μια διάκριση μεταξύ της χριστιανικής μαρτυρίας και του αθέμιτου προσηλυτισμού. Η πρώτη αντιστοιχεί σε αληθή ευαγγελισμό, τον οποίο μια έκθεση που συντάχθηκε το 1956, υπό την αιγίδα του Παγκόσμιου Συμβουλίου Εκκλησιών, περιγράφει ως αποστολή ουσιώδους σημασίας και ευθύνη κάθε χριστιανού και κάθε Εκκλησίας. Ο τελευταίος αντιπροσωπεύει μια διαφθορά ή παραμόρφωση αυτού. Σύμφωνα με την ίδια έκθεση ο προσηλυτισμός μπορεί να έχει τη μορφή δραστηριοτήτων που προσφέρουν υλικά ή κοινωνικά πλεονεκτήματα με σκοπό να αποκτηθούν νέα μέλη για μια Εκκλησία ή τη μορφή άσκησης αθέμιτης πίεσης σε ανθρώπους που βρίσκονται σε απόγνωση ή σε ανάγκη, μπορεί ακόμη και να περιλαμβάνει τη χρήση βίας ή πλύσης εγκεφάλου. Γενικότερα, δεν συμβαδίζει με τον σεβασμό της ελευθερίας της σκέψης, της συνείδησης και της ελευθερίας των άλλων […]».

51 Απόφαση του ΕΔΔΑ της 24ης Φεβρουαρίου 1998, Λαρίσης κ.λπ. κατά Ελλάδας (CE:ECHR:1998:0224JUD002337294, § 45): «Το [ΕΔΔΑ] υπογραμμίζει εξαρχής ότι, αν και η θρησκευτική ελευθερία εξαρτάται κατ' αρχήν από τη συνείδηση, περιλαμβάνει επιπλέον, ειδικότερα, και αυτήν της "εκδήλωσης της θρησκείας", συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος της προσπάθειας να πεισθεί ο πλησίον, για παράδειγμα μέσω μιας "διδασκαλίας" […]. Το άρθρο 9 δεν προστατεύει εντούτοις οποιαδήποτε πράξη η οποία δικαιολογείται ή εμπνέεται από μια θρησκεία ή μια πίστη. Έτσι, δεν προστατεύει τον με ευτελή μέσα προσηλυτισμό, όπως μια δραστηριότητα που προσφέρει υλικά ή κοινωνικά πλεονεκτήματα ή η άσκηση μιας καταχρηστικής πίεσης για την επίτευξη προσχωρήσεων σε μια Εκκλησία».

δημοκρατική κοινωνία, για την προστασία των δικαιωμάτων των άλλων, και ιδίως του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή και του δικαιώματος προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των προσώπων στα οποία πραγματοποιείται επίσκεψη, δικαιώματα στα οποία πρέπει να αποδίδεται η ίδια προσοχή.

51. Επομένως, η προστασία που αντλείται από το άρθρο 10, παράγραφος 1, του Χάρτη δεν μπορεί να κλονίσει τη διαπίστωση ότι η δραστηριότητα κηρύγματος από πόρτα σε πόρτα των μελών της κοινότητας δεν έχει αποκλειστικά προσωπικό ή οικιακό χαρακτήρα κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 2, δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας 95/46.

52. Λαμβανομένων υπόψη των εκτιμήσεων αυτών, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα που τέθηκε από το αιτούν δικαστήριο πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι δραστηριότητα κηρύγματος από πόρτα σε πόρτα όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη δεν συνιστά αποκλειστικά προσωπική ή οικιακή δραστηριότητα κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 2, δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας 95/46.

2. Επί του δευτέρου ερωτήματος

53. Με το δεύτερο προδικαστικό του ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο πάλι να εξετάσει το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 95/46, αυτή τη φορά από τη σκοπιά του άρθρου της 3, παράγραφος 1, κατά το οποίο η οδηγία εφαρμόζεται «στην […] επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα […] που περιλαμβάνονται ή πρόκειται να περιληφθούν σε αρχείο». Δεδομένου ότι δεν φαίνεται να αμφισβητείται ότι η επεξεργασία των δεδομένων που συλλέγουν τα μέλη της κοινότητας δεν είναι, τουλάχιστον εν μέρει, αυτοματοποιημένη, η οδηγία 95/46 θα εφαρμόζεται μόνο στην περίπτωση αρχείου το οποίο ορίζεται από το άρθρο 2, στοιχείο γ′, της οδηγίας 95/46 ως «κάθε διαρθρωμένο σύνολο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προσιτών με γνώμονα συγκεκριμένα κριτήρια, είτε το σύνολο αυτό είναι συγκεντρωμένο είτε αποκεντρωμένο είτε κατανεμημένο σε λειτουργική ή γεωγραφική βάση». Το αιτούν δικαστήριο εκθέτει ότι, κατά τον νόμο περί των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, η έλλειψη ειδικών δελτίων ή καταλόγων ή άλλου παρόμοιου συστήματος ανακτήσεως εμποδίζει να χαρακτηριστούν ως «αρχείο» τα δεδομένα που υποβάλλονται σε επεξεργασία από τα μέλη της κοινότητας. Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ως προς τις συνέπειες, για έναν τέτοιο χαρακτηρισμό, του γεγονότος ότι τα δεδομένα μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο ευχερούς ανακτήσεως, για μεταγενέστερη χρήση, και χωρίς υπέρογκο κόστος –κατά τα δύο κριτήρια που προβλέπονται στον νόμο περί των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

54. Η αναιρεσίβλητη της κύριας δίκης επισημαίνει εκ νέου τον εξαιρετικά θεωρητικό χαρακτήρα αυτού του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι δεν αποδεικνύεται ότι τα μέλη της όντως κρατούν σημειώσεις κατά τη δραστηριότητά τους κηρύγματος από πόρτα σε πόρτα, πράγμα που απορρέει από το σκεπτικό της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως. Σχετικά με αυτή την επαναλαμβανόμενη αιτίαση, παραπέμπω στα σημεία 25 επ. των παρουσών προτάσεων. Σύμφωνα με την ανάλυση του αιτούντος δικαστηρίου, η ανάλυση που ακολουθεί εκκινεί από την παραδοχή ότι τα μέλη της κοινότητας ενδέχεται να κρατούν σημειώσεις κατά τη διάρκεια της εν λόγω δραστηριότητας.

55. Η συζήτηση πρέπει να επικεντρωθεί εκ νέου στην οδηγία 95/46 και στον ορισμό που αυτή παρέχει για την έννοια του αρχείου. Το άρθρο 2, στοιχείο γ′, της οδηγίας 95/46, του οποίου το γράμμα είναι μάλλον ασαφές[52], πρέπει να ερμηνευθεί σε συνδυασμό με την αιτιολογική σκέψη 27 της ίδιας οδηγίας, κατά την οποία, αφενός, το πεδίο της προστασίας των δεδομένων δεν μπορεί να εξαρτάται από τις χρησιμοποιούμενες τεχνικές, επειδή αυτό θα δημιουργούσε σοβαρούς κινδύνους καταστρατηγήσεως, και, αφετέρου, όσον αφορά τη διά χειρός επεξεργασία, η οδηγία καλύπτει μόνο τα αρχεία που πρέπει

52 Ο κανονισμός 2016/679 δεν παρέχει καμία διευκρίνιση, επαναλαμβάνοντας παγίως το άρθρο 2, στοιχείο γ′, και το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 95/46 (βλ. άρθρο 2, παράγραφος 1, και άρθρο 4, σημείο 6, του κανονισμού 2016/679).

να είναι διαρθρωμένα σύμφωνα με συγκεκριμένα κριτήρια τα οποία καθιστούν δυνατή την ευχερή πρόσβαση των ατόμων στα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα. Εξάλλου, τα διάφορα κριτήρια για τον καθορισμό των στοιχείων ενός διαρθρωμένου συνόλου δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και τα διάφορα κριτήρια που διέπουν την πρόσβαση σε αυτό το σύνολο δεδομένων μπορούν να θεσπίζονται από κάθε κράτος μέλος.

56. Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 95/46 ορίζει ευρύτατα το πεδίο εφαρμογής της[53]. Επομένως, η διάταξη αυτή δεν πρέπει να ερμηνευθεί κατά τρόπο που θα απειλεί το υψηλό επίπεδο προστασίας που παρέχει η οδηγία 95/46.

57. Εκτιμώ ότι, πίσω από μια φαινομενική αποκέντρωση[54], οι σημειώσεις που ενδεχομένως κρατούν τα μέλη της κοινότητας μπορούν να συνιστούν «αρχείο» κατά την έννοια της οδηγίας 95/46. Ένα από τα πρώτα κριτήρια για τη διάρθρωση του συνόλου αυτού είναι το γεωγραφικό κριτήριο. Σε κάποιον βαθμό, το ίδιο το μέλος της κοινότητας καθίσταται κριτήριο για τη διάρθρωση του συνόλου των δεδομένων, στο μέτρο που η κοινότητα κατανέμει γεωγραφικά τους τομείς. Επομένως, η κοινότητα γνωρίζει ότι τα δεδομένα που αφορούν συγκεκριμένο πρόσωπο που κατοικεί σε συγκεκριμένη συνοικία μπόρεσαν να συλλεγούν από συγκεκριμένο μέλος της. Αν υποτεθεί ότι η κοινότητα δεν αναφέρει στα μέλη της τη φύση των συλλεγόμενων δεδομένων, αυτή προκύπτει εκ των πραγμάτων από τον επιδιωκόμενο σκοπό, ήτοι την προετοιμασία των μελλοντικών επισκέψεων. Το αιτούν δικαστήριο επισήμανε στο Δικαστήριο ότι τα δεδομένα περιλαμβάνουν το ονοματεπώνυμο, τη διεύθυνση και μια σύνοψη του περιεχομένου της συζητήσεως, η οποία αφορά ιδίως τις θρησκευτικές πεποιθήσεις και την οικογενειακή κατάσταση. Μια τέτοια διάρθρωση, ακόμη και αν δεν είναι ιδιαίτερα εξειδικευμένη, καθιστά εφικτή την ευχερή πρόσβαση στα συλλεγέντα δεδομένα. Επιπλέον, συνιστά υπενθύμιση της δραστηριότητας κηρύγματος της κοινότητας και εύκολα μπορεί κανείς να υποθέσει ότι, σε περίπτωση μετοικήσεως μέλους, αυτό μπορεί να διαβιβάσει τις συλλεγείσες πληροφορίες στο νέο μέλος που θα το διαδεχθεί στον οικείο γεωγραφικό τομέα. Επομένως, πληρούται το κριτήριο της ευχερούς προσβάσεως στα δεδομένα[55].

58. Υπό τις συνθήκες αυτές, φαίνεται ότι το φινλανδικό δίκαιο επιτάσσει υψηλότερο βαθμό εξειδικεύσεως από τον προβλεπόμενο στην οδηγία 95/46, περιοριζόμενο να χαρακτηρίζει ως «αρχεία» δελτία, καταλόγους ή κάθε άλλο παρόμοιο σύστημα ανακτήσεως. Επομένως, δεν αποκλείεται να περιέχει ο νόμος περί των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα πρόσθετο περιορισμό σε σχέση με τον προβλεπόμενο στην οδηγία 95/46. Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο δεν έθεσε τέτοιο ζήτημα και σε αυτό θα εναπόκειται να συναγάγει όλες τις συνέπειες, μεταξύ άλλων όσον αφορά το εθνικό του δίκαιο, από την απάντηση που το Δικαστήριο θα δώσει στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα.

59. Επομένως, διαπιστώνεται ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 95/46, σε συνδυασμό με το άρθρο 2, στοιχείο γ', της εν λόγω οδηγίας, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δύναται να συνιστά αρχείο το σύνολο των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που συλλέγουν κατά τρόπο μη αυτοματοποιημένο τα μέλη θρησκευτικής κοινότητας, στο πλαίσιο δραστηριότητας όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, βάσει καθορισμένης γεωγραφικής κατανομής και με σκοπό την προετοιμασία των μελλοντικών επισκέψεων στα πρόσωπα με τα οποία έχει αρχίσει πνευματικός διάλογος.

3. Επί του τρίτου και του τετάρτου προδικαστικού ερωτήματος από κοινού εξεταζομένων

60. Με το τρίτο και το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν το άρθρο 2, στοιχείο δ', της οδηγίας 95/46 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι θρησκευτική κοινότητα που οργανώνει δραστηριότητα κηρύγματος στο πλαίσιο της οποίας συλλέγονται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα,

53 Απόφαση της 20ής Μαΐου 2003, Österreichischer Rundfunk κ.λπ. (C-465/00, C-138/01 και C-139/01, EU:C:2003:294, σκέψη 43).

54 Η οποία, ούτως ή άλλως, δεν αποκλείει την ύπαρξη αρχείου κατά την οδηγία 95/46.

55 Βλ., επίσης, σημείο 6 της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως.

στα οποία έχουν πρόσβαση μόνο οι επιφορτισμένοι με το κήρυγμα, μπορεί να θεωρηθεί «υπεύθυνος της επεξεργασίας» κατά την έννοια της εν λόγω οδηγίας. Για τον ίδιο σκοπό χαρακτηρισμού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί επίσης να διευκρινιστεί αν πρέπει να υφίστανται ειδικές πράξεις της κοινότητας, όπως η παροχή γραπτών οδηγιών προς τα μέλη της, ή αν αρκεί να είναι όντως η εν λόγω κοινότητα σε θέση να κατευθύνει τη δραστηριότητα των μελών της.

61. Πριν αρχίσω την ανάλυση, θα ήθελα να διατυπώσω μια προκαταρκτική παρατήρηση. Η αναιρεσίβλητη της κύριας δίκης αρνήθηκε, τόσο με τις γραπτές παρατηρήσεις της όσο και κατά την αγόρευσή της ενώπιον του Δικαστηρίου, ότι είναι «υπεύθυνος της επεξεργασίας» των δεδομένων που συλλέγουν τα μέλη της, κατά την έννοια της οδηγίας 95/46, και έδειξε να ενοχλείται από τη μνεία ότι τα μέλη της ενεργούν υπό τις οδηγίες της και όχι ως απόκριση σε θεϊκή εντολή. Επαναλαμβάνω, εντούτοις, ότι στον καθορισμό της εν προκειμένω δυνατότητας εφαρμογής της οδηγίας 95/46, όπως και στον ενδεχόμενο χαρακτηρισμό της κοινότητας ως «υπευθύνου της επεξεργασίας», κατά την έννοια της ίδιας οδηγίας, δεν δύναται να αναγνωριστεί εμβέλεια η οποία υπερβαίνει εκείνο που αυτοί είναι, δηλαδή πράξεις νομικού χαρακτηρισμού. Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι ο υπεύθυνος της επεξεργασίας, κατά την έννοια της οδηγίας 95/46, «πρέπει να διασφαλίζει, στο πλαίσιο των ευθυνών, των ικανοτήτων και των δυνατοτήτων του, ότι [η δραστηριότητα επεξεργασίας των δεδομένων] ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της οδηγίας 95/46 ώστε οι προβλεπόμενες με αυτήν εγγυήσεις να μπορούν να παράγουν πλήρως τα αποτελέσματά τους και να μπορεί να υλοποιείται στην πράξη η αποτελεσματική και πλήρης προστασία των υποκειμένων των δικαιωμάτων, ιδίως η προστασία του δικαιώματός τους στην προστασία της ιδιωτικής τους ζωής»[56]. Επομένως, πρόκειται για πράξη νομικού χαρακτηρισμού και όχι για οποιαδήποτε αμφισβήτηση του ρόλου της κοινότητας ή της αρχέγονης βάσεως της δραστηριότητας κηρύγματος.

62. Κατόπιν της διευκρινίσεως αυτής, θα προχωρήσω στην ανάλυση.

63. Κατά το άρθρο 2, στοιχείο δ', της οδηγίας 95/46, υπεύθυνος της επεξεργασίας είναι «το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, η δημόσια αρχή, η υπηρεσία ή οποιοσδήποτε άλλος φορέας που μόνος ή από κοινού με άλλους καθορίζει τους στόχους και τον τρόπο της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα […]». Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η έννοια αυτή ορίζεται ευρέως ώστε να εκπληρώνεται ο σκοπός της αποτελεσματικής και πλήρους προστασίας που επιδιώκει η οδηγία 95/46[57] και λαμβανομένου υπόψη του καθοριστικού ρόλου που ο υπεύθυνος της επεξεργασίας διαδραματίζει στο πλαίσιο του συστήματος που καθιέρωσε η οδηγία 95/46[58].

64. Κατά την ομάδα εργασίας του άρθρου 29 για την προστασία δεδομένων (στο εξής: ομάδα εργασίας του άρθρου 29)[59], ο καθορισμός του υπευθύνου της επεξεργασίας κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο δ', της οδηγίας 95/46 «βασίζεται περισσότερο σε πραγματολογική παρά σε τυπική ανάλυση»[60] και «ισοδυναμεί με τον καθορισμό, αντίστοιχα, του "γιατί" και του "πώς" ορισμένων δραστηριοτήτων επεξεργασίας»[61].

65. Επομένως, πρέπει να ερευνηθεί αν η κοινότητα καθορίζει τους στόχους και τον τρόπο της επεξεργασίας των δεδομένων που συλλέγουν τα μέλη της. Προς τούτο, πρέπει να υπομνησθεί ότι από το γράμμα του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος προκύπτει ότι η κοινότητα «οργανώνει» τη δραστηριότητα στο πλαίσιο της οποίας τα μέλη της συλλέγουν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα,

56 Απόφαση της 13ης Μαΐου 2014, Google Spain και Google (C-131/12, EU:C:2014:317, σκέψη 38).

57 Βλ. απόφαση της 13ης Μαΐου 2014, Google Spain και Google (C-131/12, EU:C:2014:317, σκέψη 34).

58 Βλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Y. Bot στην υπόθεση Wirtschaftsakademie Schleswig-Holstein (C-210/16, EU:C:2017:796, σημείο 44).

59 Όπως δείχνει το όνομά της, πρόκειται για την ομάδα προστασίας των προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα η οποία συστάθηκε βάσει του άρθρου 29 της οδηγίας 95/46, της οποίας οι γνώμες έχουν μόνο συμβουλευτικό χαρακτήρα (βλ. άρθρο 29, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της εν λόγω οδηγίας).

60 Γνώμη 1/2010 σχετικά με τις έννοιες του «υπευθύνου της επεξεργασίας» και του «εκτελούντος την επεξεργασία», εκδοθείσα από την ομάδα εργασίας του άρθρου 29 στις 16 Φεβρουαρίου 2010 (00264/10/EL, WP 169, σ. 1).

61 Γνώμη 1/2010 σχετικά με τις έννοιες του «υπευθύνου της επεξεργασίας» και του «εκτελούντος την επεξεργασία», εκδοθείσα από την ομάδα εργασίας του άρθρου 29 στις 16 Φεβρουαρίου 2010 (00264/10/EL, WP 169, σ. 14).

υπό την έννοια ότι κατανέμει τους τομείς δραστηριότητας μεταξύ των διάφορων επιφορτισμένων με το κήρυγμα, παρακολουθεί τη δραστηριότητα των εν λόγω προσώπων [62] και τηρεί ευρετήριο των ατόμων που δεν επιθυμούν να δεχθούν επίσκεψη. Τα στοιχεία αυτά αποτελούν ενδείξεις της συγκεντρώσεως της δραστηριότητας κηρύγματος από την κοινότητα, σε κεντρικό επίπεδο. Υπό τις συνθήκες αυτές είναι δύσκολο να υποστηριχθεί ότι η δραστηριότητα αυτή, και η συλλογή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που ενδεχομένως τη συνοδεύει, παραμένουν αποκλειστικά ατομικές και τελείως ξένες προς την κοινότητα [63].

66. Κατά την άποψή μου, υπάρχει επαρκής δέσμη στοιχείων –λαμβανομένων υπόψη της ανάγκης περί ευρείας ερμηνείας της έννοιας του «υπευθύνου της επεξεργασίας» κατά την οδηγία 95/46 και της επιδιώξεως υψηλού επιπέδου προστασίας– ώστε να θεωρηθεί ότι η κοινότητα καθορίζει τον στόχο της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που συλλέγουν τα μέλη, ο οποίος συνίσταται στη διαρκή επιδίωξη της αυξήσεως του αριθμού των πιστών μέσω μεγαλύτερης αποτελεσματικότητας της δραστηριότητας κηρύγματος, της οποίας προηγείται βέλτιστη προετοιμασία των επισκέψεων.

67. Όσον αφορά τον καθορισμό του τρόπου επεξεργασίας από την κοινότητα, αυτός δύσκολα μπορεί να αμφισβητηθεί για το διάστημα κατά το οποίο η εν λόγω κοινότητα παρείχε στα μέλη της έντυπα και συγκεκριμένες οδηγίες σχετικά με την τήρηση σημειώσεων μέσω άρθρων δημοσιευμένων στο φυλλάδιό της. Μολονότι φαίνεται ότι τα έντυπα δεν χρησιμοποιούνται πλέον, επισημαίνεται ότι οι δημοσιεύσεις παραμένουν διαθέσιμες στο Διαδίκτυο και ότι οδηγίες για την τήρηση σημειώσεων εξακολούθησαν να δίνονται ακόμη και μετά την ημερομηνία της αναιρεσιβαλλομένης στο πλαίσιο της κύριας δίκης αποφάσεως [64].

68. Εν πάση περιπτώσει, το προδικαστικό ερώτημα λαμβάνει ως σημείο αφετηρίας την έλλειψη γραπτών οδηγιών. Για τον καθορισμό του «υπευθύνου της επεξεργασίας» κατά την έννοια της οδηγίας 95/46, κλίνω, συντασσόμενος με τη Φινλανδική, την Τσεχική και την Ιταλική Κυβέρνηση, προς την άποψη ότι υπέρμετρη τυπολατρία θα καθιστούσε δυνατή την ευχερή καταστρατήγηση των διατάξεων της οδηγίας 95/46 και ότι, ως εκ τούτου, απαιτείται περισσότερο πραγματολογική παρά τυπική ανάλυση προκειμένου να εκτιμηθεί αν η κοινότητα διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο στον καθορισμό των στόχων και του τρόπου της επεξεργασίας.

69. Μια τέτοια ερμηνεία ενισχύεται επίσης από το γράμμα του άρθρου 2, στοιχείο δ′, της οδηγίας 95/46, το οποίο ουδέν αναφέρει ρητώς όσον αφορά μια απαίτηση γραπτών εντολών. Φαίνεται ότι αυτή είναι η έννοια που δίνει στη συγκεκριμένη διάταξη επίσης η ομάδα εργασίας του άρθρου 29, κατά την οποία μια εκ των πραγμάτων επιρροή μπορεί να αρκεί για τον καθορισμό του υπευθύνου της επεξεργασίας των δεδομένων [65].

62 Από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι η κοινότητα τηρεί ευρετήρια στα οποία μνημονεύεται ο αριθμός των δημοσιευμάτων της κοινότητας που διένειμε ένα μέλος και ο χρόνος που το εν λόγω μέλος αφιέρωσε στη δραστηριότητα κηρύγματος.

63 Η Επιτροπή υποστήριξε, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου, χωρίς να αντικρουστεί από την αναιρεσίβλητη της κύριας δίκης, ότι η συμμετοχή στη δραστηριότητα κηρύγματος συνιστά προϋπόθεση για το βάπτισμα.

64 Μολονότι στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να αποφανθεί επί των κρίσιμων στην παρούσα υπόθεση πραγματικών περιστατικών, γρήγορη αναζήτηση στον ιστότοπο της κοινότητας, ο οποίος είναι διαθέσιμος σε διάφορες γλώσσες, περιλαμβανομένης της φινλανδικής, και ειδικότερα στα αρχεία του φυλλαδίου της, δείχνει ότι η κοινότητα όχι μόνο οργανώνει τη δραστηριότητα κηρύγματος διατυπώνοντας συμβουλές για τον σκοπό αυτόν, αλλά επίσης παροτρύνει την τήρηση σημειώσεων κατά την εν λόγω δραστηριότητα: βλ., για παράδειγμα, στη σελίδα 3 του τεύχους του Ιανουαρίου του 2014 του φυλλαδίου *Η Διακονία μας της Βασιλείας*, στην παράγραφο με τίτλο «Να "Ποτίζετε" τους Σπόρους της Αλήθειας» («Να σημειώνετε την ημερομηνία της κάθε επίσκεψης, τα έντυπα που δώσατε, καθώς και τα θέματα και τα εδάφια που συζητήσατε») (διατίθεται στα ελληνικά στην ηλεκτρονική διεύθυνση https://www.jw.org/el/%CE%B5 %CE%BA%CE%B4 %CF%8C%CF%83 %CE%B5 %CE%B9 %CF%82/%CE%B4 %CE%B9 %CE%B1 %CE%BA%CE%BF% CE%BD%CE%AF%CE%B1-%CF%84 %CE%B7 %CF%82-%CE%B2 %CE%B1 %CF%83 %CE%B9 %CE%BB%CE%B5 %CE%AF%CE%B1 %CF%82//και στα φινλανδικά στην ηλεκτρονική διεύθυνση https://www.jw.org/fi/julkaisut/valtakunnan-palveluksemme/).

65 Γνώμη 1/2010 σχετικά με τις έννοιες του «υπευθύνου της επεξεργασίας» και του «εκτελούντος την επεξεργασία», εκδοθείσα από την ομάδα εργασίας του άρθρου 29 στις 16 Φεβρουαρίου 2010 (00264/10/EL, WP 169, σ. 9). Βλ., υπ' αυτή την έννοια, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Y. Bot στην υπόθεση Wirtschaftsakademie Schleswig-Holstein (C-210/16, EU:C:2017:796, σημείο 46).

70. Είναι σαφές ότι η διαπίστωση της υπάρξεως εκ των πραγμάτων επιρροής εκφεύγει της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου και εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο. Ωστόσο, το αιτούν δικαστήριο δεν πρέπει να παραβλέψει ότι η έννοια του όρου «υπεύθυνος της επεξεργασίας», κατά την οδηγία 95/46, πρέπει να ερμηνεύεται ευρέως. Μολονότι λίγο πιο πάνω κατέληξα στο συμπέρασμα ότι δεν πρέπει να απαιτείται η ύπαρξη γραπτών εντολών, ώστε η εν λόγω έννοια να μην υποβληθεί σε υπερβολικά τυπολατρική ερμηνεία, η εκτίμηση της υπάρξεως εκ των πραγμάτων επιρροής πρέπει να βασίζεται σε ευλόγως εξακριβώσιμα κριτήρια. Συναφώς, ομολογώ ότι δεν με πείθει η θέση της Επιτροπής ότι στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει ότι η εντολή της κοινότητας γίνεται αντιληπτή από τα μέλη της ως «αρκούντως δεσμευτική από ηθικής απόψεως».

71. Όσον αφορά το αν ο υπεύθυνος της επεξεργασίας των δεδομένων πρέπει να έχει κατ' ανάγκην πρόσβαση στα εν λόγω δεδομένα, επισημαίνω εκ νέου ότι μια τέτοια απαίτηση δεν προβλέπεται στον ορισμό που περιέχεται στην οδηγία 95/46. Αυτή είναι η πεποίθηση επίσης της ομάδας εργασίας του άρθρου 29, κατά την οποία η αδυναμία άμεσης εκπληρώσεως όλων των υποχρεώσεων του υπευθύνου της επεξεργασίας, όπως το δικαίωμα προσβάσεως, δεν αποκλείει την ιδιότητα του υπευθύνου της επεξεργασίας [66]. Ακριβώς για αυτό το ενδεχόμενο η οδηγία 95/46 προβλέπει ρητώς τη δυνατότητα υπάρξεως ευθύνης από κοινού [67]. Επομένως, στο σημείο αυτό, συντάσσομαι πλήρως με τη θέση που διατύπωσε ο γενικός εισαγγελέας Υ. Bot, κατά τον οποίο, «ερμηνεία στην οποία προέχει η ύπαρξη πλήρους εξουσίας ελέγχου επί όλων των πτυχών της επεξεργασίας μπορεί να συνεπάγεται σοβαρά κενά στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» [68].

72. Συνεπώς, θα ολοκληρώσω την ανάλυση διευκρινίζοντας ότι, στο πλαίσιο της υποθέσεως της κύριας δίκης, τυχόν διαπίστωση της ευθύνης της κοινότητας ουδόλως αποκλείει την παράλληλη διαπίστωση επιμερισμένης ευθύνης των μελών της εν λόγω κοινότητας, δεδομένου ότι «[η] αξιολόγηση του κοινού αυτού ελέγχου πρέπει να αντικατοπτρίζει την αξιολόγηση του "ενιαίου" ελέγχου υιοθετώντας μια ουσιαστική και λειτουργική προσέγγιση, επικεντρωμένη στο κατά πόσον οι στόχοι και τα ουσιώδη στοιχεία του τρόπου καθορίζονται από περισσότερα του ενός μέρη. Η συμμετοχή των μερών στον καθορισμό των στόχων και του τρόπου επεξεργασίας στο πλαίσιο του κοινού ελέγχου μπορεί να προσλάβει διάφορες μορφές και δεν είναι υποχρεωτικό να είναι επιμερισμένη εξίσου» [69]. Πάντως, από τα πραγματικά περιστατικά που το αιτούν δικαστήριο εξέθεσε στο Δικαστήριο φαίνεται να προκύπτει ότι τα μέλη της κοινότητας έχουν τη δυνατότητα να επηρεάζουν συγκεκριμένα τον τρόπο επεξεργασίας (στοχεύοντας τα πρόσωπα στα οποία θα πραγματοποιηθεί επίσκεψη, αποφασίζοντας για τη σκοπιμότητα τηρήσεως σημειώσεων, επιλέγοντας το μέσο για την τήρηση σημειώσεων, καθορίζοντας την έκταση των δεδομένων που συλλέγουν κ.λπ.).

73. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει ότι το άρθρο 2, στοιχείο δ', της οδηγίας 95/46 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι θρησκευτική κοινότητα η οποία οργανώνει δραστηριότητα κηρύγματος στο πλαίσιο της οποίας συλλέγονται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνος της επεξεργασίας, παρά το γεγονός ότι η ίδια δεν έχει πρόσβαση στα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που συλλέγουν τα μέλη της. Για τον καθορισμό του «υπευθύνου επεξεργασίας» κατά την έννοια της οδηγίας 95/46, δεν απαιτείται να υπάρχουν γραπτές οδηγίες, αλλά πρέπει να διαπιστώνεται, ενδεχομένως μέσω δέσμης στοιχείων, ότι ο υπεύθυνος είναι σε θέση να ασκεί εκ των πραγμάτων επιρροή στη δραστηριότητα συλλογής και επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, πράγμα που στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει.

66 Γνώμη 1/2010 σχετικά με τις έννοιες του «υπευθύνου της επεξεργασίας» και του «εκτελούντος την επεξεργασία», εκδοθείσα από την ομάδα εργασίας του άρθρου 29 στις 16 Φεβρουαρίου 2010 (00264/10/EL, WP 169, σ. 23).

67 Βλ. γνώμη 1/2010 σχετικά με τις έννοιες του «υπευθύνου της επεξεργασίας» και του «εκτελούντος την επεξεργασία», εκδοθείσα από την ομάδα εργασίας του άρθρου 29 στις 16 Φεβρουαρίου 2010 (00264/10/EL, WP 169, σ. 23).

68 Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Υ. Bot στην υπόθεση Wirtschaftsakademie Schleswig-Holstein (C-210/16, EU:C:2017:796, σημείο 62).

69 Γνώμη 1/2010 σχετικά με τις έννοιες του «υπευθύνου της επεξεργασίας» και του «εκτελούντος την επεξεργασία», εκδοθείσα από την ομάδα εργασίας του άρθρου 29 στις 16 Φεβρουαρίου 2010 (00264/10/EL, WP 169, σ. 35).

IV. Πρόταση

74. Λαμβανομένων υπόψη των προπαρατεθεισών σκέψεων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα του Korkein hallinto-oikeus (Ανωτάτου Διοικητικού Δικαστηρίου, Φινλανδία) ως εξής:

1) Δραστηριότητα κηρύγματος από πόρτα σε πόρτα όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη δεν εμπίπτει στην εξαίρεση που προβλέπεται στο άρθρο 3, παράγραφος 2, πρώτη και δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 1995, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών.

2) Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 95/46, σε συνδυασμό με το άρθρο 2, στοιχείο γ′, της εν λόγω οδηγίας, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δύναται να συνιστά αρχείο το σύνολο των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που συλλέγουν κατά τρόπο μη αυτοματοποιημένο τα μέλη θρησκευτικής κοινότητας, στο πλαίσιο δραστηριότητας όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, βάσει καθορισμένης γεωγραφικής κατανομής και με σκοπό την προετοιμασία των μελλοντικών επισκέψεων στα πρόσωπα με τα οποία έχει αρχίσει πνευματικός διάλογος.

3) Το άρθρο 2, στοιχείο δ′, της οδηγίας 95/46 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι θρησκευτική κοινότητα η οποία οργανώνει δραστηριότητα κηρύγματος στο πλαίσιο της οποίας συλλέγονται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνος της επεξεργασίας, παρά το γεγονός ότι η ίδια δεν έχει πρόσβαση στα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που συλλέγουν τα μέλη της. Για τον καθορισμό του «υπευθύνου επεξεργασίας» κατά την έννοια της οδηγίας 95/46, δεν απαιτείται να υπάρχουν γραπτές οδηγίες, αλλά πρέπει να διαπιστώνεται, ενδεχομένως μέσω δέσμης στοιχείων, ότι ο υπεύθυνος είναι σε θέση να ασκεί εκ των πραγμάτων επιρροή στη δραστηριότητα συλλογής και επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, πράγμα που στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει.